

Marijampolės apskrities
Marijampolės valsčiaus vietovardžių
darybos ir kilmės
polinkiai

DALIA SVIDERSKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

An attempt is here undertaken to analyse the toponymy of one borough in the Marijampolė district with regard to formation and origin. The investigation is based on authentic material from pre-war Lithuanian questionnaires, now in the collections of the Onomastics Department of the Institute of the Lithuanian Language. The toponyms are classified into water names, names of settlements and field names. With regard to origin, names derived from appellatives predominate and make up 71% of the hydronyms and 61% of the field names. Names of settlements are more often (in 70% of the cases) based on proper names, or on appellatives referring to persons. With regard to derivational type, secondary place names clearly predominate and make up 66% of the names of settlements and 86% of the water names.

0. ĮVADAS

Straipsnio pagrindu pasirinkta vertinga medžiaga – tarpukario Lietuvos anketų duomenys. Tai yra iš gyvosios kalbos užrašyti vietovardžiai, kurių rinkimas pradėtas ketvirtame praėjusio amžiaus dešimtmetyje Švietimo ministerijos Valstybės archeologijos komisijos, tuo laiku priklausiusios Kauno Vytauto Didžiojo muziejui, ir Pvardžių ir vietovardžių keitimo komisijos iniciatyva. Buvo parengti vietovardžių surašymo lapai, pavadinti *Žemės vardai*. Šie lapai siuntinėti pradinių mokyklų mokytojams ir girininkams, kurie, vadovaudamiesi specialiai parengta instrukcija (Alminauskis 1934), kelerius metus (daugiausia 1935–1937 m.) užrašinėjo vietovardžius ir užpildytus lapus grąžindavo minėtai komisijai. Anketos išliko ir šiuo metu saugomas Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriaus fonduose. Jose užrašyta apie 150 000 vienetų vardų. Iki šiol paskelbta apie 500 Viduklės apylinkėse užfiksotų upėvardžių ir žemėvardžių, kurie pateikiami be jokių komentarų abécélės tvarka pagal anketose pateiktus kaimų ar viensėdžių vardus (Razmukaitė 2002: 1065–1068). Straipsnyje konstatuojama, kad jie įvairios kilmės ir darybos, pastebima, jog tai daugiausia iš bendrinių žodžių atsiradę ir padaryti vardai, susiję su žemės paviršiaus ir pan. ypatybėmis, bet išsamiau apie tai kalbėti – jau kito, atskiro straipsnio uždavinys. Taigi ši autentiškumo požiūriu vertinga medžiaga netirta.

Išsamesnių arealinių tyrimų, išryškinančių skirtingų Lietuvos regionų vietų vardų¹ darybos ir kilmės ypatumus, beveik nėra. Galima paminėti Ilonos Mickienės daktaro disertaciją (Mickienė 2001) ir kai kurių Lietuvos valsčių – Kvėdarnos, Lygumų, Raguvos, Seredžiaus, Staciūnų, Viduklės gyvenamujų vietų vardų darybos bei kilmės tyrimus, paskelbtus atskirais straipsniais „Versmės“ leidyklos parengtuose ir išleistuose leidiniuose (Razmukaitė 2001a: 589–593; 2001b: 788–792; 2001c: 1062–1071; 2003: 929–931; 2004: 865–869). Šis straipsnis – pirmas bandymas darybos ir kilmės požiūriu įvertinti Marijampolės apskritys vieno (Marijampolės) valsčiaus vietovardžius. Išsamesnes tarpukario Lietuvos šios apskritys vietų vardų studijas minėtais aspektais straipsnio autorė ketina testi.

Renkant duomenis iš anketų išrašyti 488 Marijampolės valsčiaus vietovardžiai straipsnio autorės buvo norminami. Norminant laikytasi pagrindinių kriterijų ir principų, turinčių senas tradicijas tvarkant vandenvardžius, gyvenamujų vietų, įvairius kitus žemės paviršiaus objektų vardus (žr. Vanagas 1975: 48–57; 1991a: 11–14; 1991b: 4–7). Taigi straipsnyje bus teikiamos autentiškos, t. y. senųjų vietinių gyventojų vartotos lytys, bet tarmės (vakarų aukštaičių pietinės dalies – kauniškių) dėsningi fonetiniai pakitimai, atispindintys vietovardžiuose, keičiami bendrinės kalbos atitinkimis. Laikantis šios nuostatos, nustatyti norminges lytis nebuvo sudėtinga (galbūt ir todėl, kad bendrinei kalbai pradžią davė būtent ši, o ne kita tarmė), bet, kilus neaiškumui, bandyta remtis platesniu vieno ar kito vietovardžio kontekstu.

Straipsnyje pateikiami visi anketose užrašyti tų pačių vietovardžių kirčiavimo ir jų lyčių variantai.

Aptariant šio valsčiaus vietovardžių darybą, laikomasi Aleksandro Vanago hidronimų darybos tyrimui pasirinktos struktūrinės-gramatinės klasifikacijos (žr. Vanagas 1970: 21–27). Pagal ją vietovardžiai skiriama į pirminius ir antrinius. Antriniai dar skirstomi į vedinius (priešdélių, priesagų, galūnių), sudurtinius (arba dūrinius), sudėtinius. Pirminiais laikytini tie vietų vardai, kurie darybos (arba toponimizacijos) procese nėra įgiję darybinių formantų. Šiai grupei priskiriami ir daugiskaitiniai (vardinamieji *pluralia tantum*) vietovardžiai. Pastarieji gali būti atsiradę iš apeliatyvo ar onimo daugiskaitos vardininko, kita vertus, skaičiaus pasikeitimas galėtų liudyti ir darybinį elementą – daugiskaitos formos galūnę. Daugiskaitiniai vietovardžiai laikomi ir tada, kai skiriiasi apeliatyvo bei vedinio giminės forma.

Pradėjus surinktos medžiagos mokslinį vertinimą, pamatinių žodžių, darybos afiksų nustatymą, paaiškėjo, kad tai sudėtingas, daug žinių, išmanymo reikalaujantis darbas. Turint galvoje pagrindinę lietuvių vietovardžių kilmės supratimo nuostatą (vietos vardo kilmė suprantama ne kaip jo šaknies genetinė etimologija, o tik kaip pačios toponiminės leksemos atsiradimo šaltinis (žr. Vanagas 1980 ir kt.)), aiškėja, kad tiriamų vietovardžių etimonais gali būti lietuvių bei kitų kalbų (šiame regione dažniau slavų, germanų) bendriniai ir tikriniai žodžiai.

Nustatant įvairios darybos vietovardžių, užrašytų anketose, pamatinius žodžius (bendrinius žodžius, asmenvardžius, kitus vietovardžius), naudotasi šiais pagrindiniais šal-

¹ Anketose vietovardžiai skirstomi apskritimis (smulkiau valsčiais), todėl tai padaryti įmanoma.

tiniai: *Lietvių kalbos žodyno* (LKŽ) tomai, *Lietvių pavardžių žodynu* (LPŽ), *Lietuvos TSR administracinių teritorinių suskirstymo žinynu* (ATSŽ) ir *Lietvių vardų kilmės žodynu* (Kuzavinis, Savukynas 1997). Visų šių šaltinių bibliografiniai duomenys nurodyti straipsnio gale pateiktame literatūros sąraše.

Prie Aleksandro Vanago išanalizuotų darybos ir kilmės atžvilgiu vandenvardžių (jie sudaro didžiąją dalį) duodama nuoroda į *Lietuvos hidronimų etimologinį žodyną* (Vilnius, 1981; toliau – LHEŽ).

Kitų kalbų bendriniai bei tikriniai žodžiai taip pat naudoti Marijampolės apylinkių vietovardžių kilmei aiškinti. Tie šaltiniai yra įvairūs ir patikimi darbai – žodynai, sąrašai ir pan., abécélinė istorinių asmenvardžių kartoteka, saugoma LKI Vardyno skyriuje (toliau – IAK). Jais daugiausia teko remtis, kai tiriamieems vietovardžiams aiškinti atitinkamų bendriniių žodžių, asmenvardžių ar vietovardžių lietuvių antroponimikos ir toponimikos darbuose nepavyko rasti. Visi šie šaltiniai taip pat yra literatūros sąraše.

Tiriamo Marijampolės valsčiaus vietovardžiai atskirose grupėse ir pogrupiuose teikiami abécélės tvarka. Anketose nesukirčiuotos vietovardžių lytys paliktos nekirčiuotos. Vietovardžių darybos afiksa (priešdėliai, priesagos ar kt.) brūkšneliu jungiami prie pamatinės šaknies, taip pat brūkšneliais jungiami ir sudurtinių vietovardžių (dūrinių) sandai. Prie visų aptariamų vietovardžių užrašomi tam tikri duomenys: vietovardžiai įvardijamų (vandenvardžių, gyvenamujų vietų ir kt.) objektų lokalizacijos nuorodos². Remtasi jau sudarytais Vardyno skyriuje pradėto rašyti *Lietuvos vietovardžių žodyno* sutrumpinimų sąrašais (santrumpų sąrašas pateikiamas straipsnio gale).

Po dvitaškio, žyminčio, su kokiui bendriniu žodžiu ar vardažodžiu siejamas vietovardis, pateikiama tame Lietuvos regione paplitusių baltų, slavų ar kt. apeliatyvų reikšmės, asmenvardžiai, vietovardžiai. Su žvaigždute rašoma vardažodžio ar bendrinio žodžio lytis, kai ji rekonstruota, t. y. ji neužrašyta turimuose šaltiniuose, tačiau teoriškai galėjusi būti. Jeigu tiriamojo vietovardžio kilmė ne visai aiški, rašomas brūkšnis ir aprašomuoju būdu bandomi aiškinti kilmės polinkiai. Po santrumpos „plg.“ toliau vietovardis siejamas su bendros kilmės bendriniais ar tikriniais žodžiais.

Keletu atvejų buvo beveik neįmanoma nustatyti, kas: bendrinis ar tikrinis (paprastai asmenvardis) žodis yra rūpimo vietovardžio kilmės šaltinis. Tokiai bei kitais atvejais (kai neaišku, ar vietovardis kilęs iš neišvestinio, ar iš išvestinio apeliatyvo), atsižvelgiant į įvardijamo objekto pobūdį, vietovardžio struktūrą, visos kilmės aiškinimų versijos pateikiamas atskiruose atitinkamų skyrių poskyriuose, pavadintuose „Galimos dvejopos kilmės vietovardžiai“.

Problemiškas pasirodė ir priesaginių deminutyvinių vietovardžių darybos būdo bei darybos pamato leksinio statuso nustatymas. Lietvių toponimikoje yra nuostata, kad „absoliuti dauguma deminutyvų, teoriškai galinčių būti pamatiniais žodžiais, nėra nominacinių nomenklatūriniai geografiniai terminai, kadangi leksine prasme jie nėra neutralūs, išreiškia ir tam tikrą vertinamajį emocinį aspektą. Išimtis būtų ne-

² Kai vandenvardžių, gyvenamujų vietų vardų, užrašytų anketose ir publikuotuose šaltiniuose (ATSŽ, LHEŽ), lokalizacijos nuorodos nesutampa, jos pateikiamos tokios kaip publikuotuose šaltiniuose (šalia skliaustuose).

bent nominacinis terminas *upėlis*. Tokių apeliatyvų beafiksė toponimizacija nėra dažnas vietvardžių radimosi būdas. Žinoma, tai nereiškia, kad jis negalimas, tačiau išskirti šiu atvejų beveik neįmanoma, todėl visi helonimai³, turintys deminutvyų darybai būdingas priesagas, laikytini priesagų vediniais“ (Bilkis 1999: 52). Tokį deminutvyų vertinimą bandyta pritaikyti ir įvairiomis kitomis vietvardžių klasėms, aptariamoms šiame straipsnyje.

Visi Marijampolės valsčiaus vietvardžiai pagal įvardijamų objektų rūšį skiriami į tris stambias grupes: vandenvardžius (balų, ezerų, griovių, kūdrų, pelkių, šaltinių, tvenkinių, upių, upelių ir kt. hidroobjektų įvardijimus), gyvenamujų vietų (dvarų, kaimų, jų dalių, viensėdžių, geležinkelio stočių, sodybų ir pan.) ir įvairių kitų žemės paviršiaus objektų (arimų, aukštumų, dirbamų žemių, dirvų, duobių, durpynų, ganyklų, kalnų, kalvų, kelių, laukų, lygumų, miškų, pievų, salų, takų ir kt.) vardus. Pastarieji vietvardžiai šiame straipsnyje sąlygiškai vadinami žemėvardžiais⁴, manant, kad šis terminas geriausiai apibūdina žemės reljefo tikrinius vardus – tiek stambesnius (driemonimus, oronimus ir kt.), tiek smulkesnius (agronimus, dromonimus ir kt.)⁵.

1. VANDENVARDŽIAI

Jų užrašyta 70 (~14%).

1.1. Iš bendrinių žodžių (apeliatyvinių leksemų) kilę vandenvardžiai

1.1.1. PIRMINIAI:

Degimas b.: liet. *degimas* ‘išdegusi vieta (pieva, pelkė, miškas), degesė’; *Durpinyčia* b.: liet. *dürpinyčia* ‘vieta, kur kasamos ar iškastos durpės’; *Įšgrauža* (|| *Žydšešupė*) prd.: liet. *išgrauža* ‘vandens išgraužta vieta’; *Laikštė* up. – manoma, jog yra su determinantu -t- iš liet. *láišs* ‘didelė pelkė, kimsynas, lieknas’, plg. *Láikštės* plk. (VG), pv. (ŠAUK) (LHEŽ 178); *Nendrýnas* b.: liet. *nendrýnas* ‘hendrémis apaugės plotas’; *Prūdas* b., prd., tv.: *prūdas* ‘tvenkinys’; *Statūjis* (|| *Statulis*) rv.: liet. *statūjis*, plg. liet. *statūsis*, dar plg. liet. *statūs*, -i ‘tiesiai ar beveik tiesiai kylantis aukštyn’; *Švendrýnė* kdr.: liet. *švendrýnė* ‘švendrių ar švendrų priaugės plotas’.

1.1.2. VEDINIAI:

1.1.2.1. Galūnių vediniai:

-ė: *Báls-ė* up.: liet. **balsas* ‘baltas’, plg. liet. *bałsis* ‘baltas gyvulys’, *balsys* ‘baltas šuo, kiškis’, *bałsius* ‘baltas šuo’, *bałsas*, *bálsvas* ‘balzganas, apybaltis’ (LHEŽ 57); *Raūsv-ė* up. (Gž): liet. *raūsvas* ‘šviesiai raudonas, apyraudonis’ (LHEŽ 274); *Žviřgžd-ė* up.: liet. *žviřgždas* ‘žvyras, upės dugne akmenukai’ (LHEŽ 408);

³ Dėl termino žr. Bilkis (1997: 35–57).

⁴ Dėl termino žr. Jonikas (1990: 563).

⁵ Nuo detalesnio terminų ir jų pasirinkimo motyvų aptarimo šiame straipsnyje atsiribojama, nes tai jau kito straipsnio uždavinys.

-is: Smilg-is up.: liet. *smilga* ‘varpinių šeimos žolė su šluotos pavidalo žiedynu’ (LHEŽ 309).

1.1.2.2. Priesagų vediniai:

-ainis: Šil-ainis up.: liet. *šilas* ‘spygliuočių miškas, žalgiris’, plg. pr. *sylo* ‘šilas’, lat. *sils* ‘šilas’ (LHEŽ 331);

-anta: Šlav-antà up. – sietina su liet. *šlūoti* ‘su šluota valyti, braukti’, liet. *šlavù* ‘šluonu’, liet. *šlaviaū*, lat. *slaūcīt* ‘šluoti’ (LHEŽ 333)⁶;

-elis: Prūd-elis b.: liet. *prūdas* ‘tvenkinys’ (Bilkis 1999: 65–66);

-imas: Praplēš-imas b. – sietina su liet. *praplēsti*, *praplēsti*, *-ia*, *praplēše* ‘plēšiant, dreskiant padaryti skyle, tarpą, plyš’ (Bilkis 1998: 103), plg. liet. *plēsti*, *-ia*, *-ē* ‘arti (plēšini)’;

-inė: Aš-inė b.: liet. *ašis* ‘tiesioji, einanti per kieno centrą’ (Bilkis 1998: 115); *Drusk-inė* b.: liet. *druska* ‘tam tikras sūrus mineralinis junginys (natrio chloridas)’ (Bilkis 1998: 109);

-ynė: Marm-ynė b. – sietina su liet. *marméti*, *márma*, *-éjo* ‘su garsu kunkulioti, maišytis; burbuliuoti, gurguliuoti’ (Bilkis 1998: 124); *Totork-ynė* b.: liet. *totorkà*, *totōrké* ‘balinis ajeras (*Acorus calamus*)’;

-inis: Kermuš-inis up.: liet. *kermušė* ‘laukinis česnakas’ (LHEŽ 153); *Sodýb-inis* up.: liet. *sodýba* ‘žemė apie namus su visais trobesiais; vieta, kurioje buvo trobos – tekėjimo vietas prasme’ (LHEŽ 310);

-ynas: Rūd-ýnas up. – sietina su liet. *rūdà* ‘neapdirbta gamtos medžiaga, iš kurios gaminami metalai; rūdis; prasta pelkėta žemė su durpių priemaša’, *rūdas* ‘rūdis’, *rūdē* ‘prasta pelkėta žemė su durpių priemaša’, *rūdis* ‘rūdynas’, *rūdys* ‘geležies oksidavimosi medžiaga; parudavusios vietos’ (LHEŽ 282); *Totork-ýnas* b.: liet. *totorkà*, *totōrké* ‘balinis ajeras (*Acorus calamus*)’;

-iškė: Nendr-iškė b.: liet. *néndré* ‘varpinių šeimos vandens augalas ilgu tuščiaviduriu stiebu (*Phragmites communis*)’ (Bilkis 1998: 130); *Pirtin-iškė* b.: liet. *pirtinis*, *-ē* ‘pirčiai tinkantis <...>’, dar plg. liet. *pirtis* ‘tam tikras pastatas ar patalpa, kur maudomasi, vanojamas’;

-iškis: Riogl-iškis upl. – sietina su liet. *riöglinti* (-*yi*), *-ina*, *-ino* ‘nerangiai eiti, vilktis’, plg. liet. *rioglýs*, *-ē* ‘kas nevirkus, nerangus, griozdas, kerépla’; *Vedég-iškis* šlt.: liet. *vedegà* ‘lenktais ašmenimis kirvis loviams ar geldoms skobti, kapoklė, tešlyčia’;

-onis: Jev-ónis up.: **Ievonis*, kuris iš liet. *ievà* (t. *jievà*) ‘medis, žydintis baltais kvepiantčiais žiedais (*Padus*)’ (LHEŽ 135, 136);

-(i)ukai: Šanč-iükai b.: liet. *šańčius* ‘išrausta duobė, griovys’ (Bilkis 1999: 80);

-uké(s): Aps-ùkès plk. – sietina su **apsis* ar pan., plg. pr. *abse* ‘epušė, drebulė’ (Mažiulis 1988: 42);

-ulis: Stat-ùlis (|| *Statūjis*) grv.: liet. *statùs*, *-i* ‘tiesiai ar beveik tiesiai kylantis aukštyn’.

Vandenvardžių priesagų paplitimas parodytas 1 lentelėje.

⁶ Dėl vandenvardžių su šaknimi *šlav-* semantikos dar žr. Savukynas (1960: 297).

1 LENTELĖ. VANDENVARDŽIŲ PRIESAGŲ PRODUKTYVUMAS

Priesagos		Kiekybinė išraiška	Procentinė išraiška
-ainis		1	5
-anta		1	5
-elis		1	5
-imas		1	5
-yn-	-ynas	2	10
	-ynė	2	10
-in-	-inė	2	10
	-inis	2	10
-išk-	-iškė	2	10
	-iškis	2	10
	-onis	1	5
-uk-	-(i)ukai	1	5
	-ukė(s)	1	5
	-ulis	1	5

Iš lentelės matyti, kad labiau paplitusios vandenvardžių priesagos yra *-ynas*, *-ynė*, *-inė*, *-inis*, *-iškė*, *-iškis* – su jomis sudaryta apie 10 proc. vedinių. Kitos priesagos (*-ainis*, *-anta*, *-elis*, *-imas*, *-onis*, *-(i)ukai*, *-ukė(s)*, *-ulis* – pavienės.

1.1.3. SUDURTINIAI VANDENVARDŽIAI (DŪRINIAI):

1.1.3.1. Antrasis sandas iš apeliatyvų *balà*, *ùpē*, *ùpis*: (a) pirmasis sandas būdvardis: *Júod-upé* up.; *Júod-upis* upl.: liet. *júodas*, *juodà* (LHEŽ 137–138); *Skriaud-upis* up. – matyt, sietina su liet. *skriaudùs* ‘sraunus’ (LHEŽ 305); (b) pirmasis sandas daiktvardis: *Kařkl-a-balé* b.: liet. ‘gluosninių šeimos medis ar krūmas (*Salix cinerea*)’; *Kiaūlia-balé* b.: liet. *kiaūlė* ‘naminis gyvulys, auginamas mésai, riebalams (*Sus domesticus*)’; *Rýt-upis* || *Ryt-upélis*⁷ up. – matyt, sietina su liet. *rýtas* ‘dienos pradžia’ (LHEŽ 279); *Šeš-ùpē* up. – šaknies kilmė ne visai aiški, tačiau siejama su liet. *šešélis* ‘nuo šviesos užstojama tamsi vieta’; kita vertus, hidronimai su *šeš-* gali būti išlaikę senesnę reikšmę ‘šaltas, vésus’ (LHEŽ 329–330); *Šùn-ia-balé* b.: liet. *šuō*, *šuīs* ‘naminis gyvulys, laikomas namams saugoti, medžioklei ir kt.’; *Varłl-ia-balé* b.: liet. *varlē* ‘varliagyvių klasės gyvūnas su ilgomis užpakalinėmis kojomis (*Rana*)’.

⁷ Dėl upévardžio lyties *Ryt-upélis* žr. Vanagas (1970: 127).

1.1.3.2. Antrasis sandas – tikrinis žodis (upės vardas): *Sen-ā-rausvė* || *Sen-ā-rausvis* up.: liet. *sēnas*, -à ir *Raūsvė* up. (Gž) (LHEŽ 295); *Sén-šešupė* up. vaga: liet. *sēnas*, -à ‘jau kuris laikas esantis, seniai atsiradęs <...>’ ir *Šešupė* up.

1.1.4. SUDÉTINIAI KILMININKINIAI VANDENVARDŽIAI⁸:

1.1.4.1. Metaforinis kilmininkinis užrašytas tik vienas – *Ēžio karčemà* b.: liet. *ežys* ‘toks nedidelis apaugęs spylgiais gyvulėlis (*Erinaceus europaeus*)’ ir skol. *karčemà* ‘smuklė’, kurio pirmasis démuo eina nederinamuoju pažyminiu, antrasis – perkeltine reikšme vartojamo apeliatyvo vardininkas.

1.1.4.2. Topografiniai kilmininkiniai vandenvardžiai, turintys lokalinę reikšmę: *Piliäkalnio ēžeras* ež.: liet. *piliäkalnis* ‘kalnas, kur stovi ar stovėjo pilis, pilies kalnas’ ir liet. *ēžeras*; *Kapinių upėlis* upl.: liet. *kāpinės* ‘numirėlių laidojimo vieta, kapai’ ir liet. *upėlis*; *Sodo upėlis* upl.: liet. *sōdas* ‘žemės plotas, kuriame auga vaismedžiai ir vaiskrūmiai’ ir liet. *upėlis*.

1.2. Iš kitų vietovardžių kilę vandenvardžiai

Šiame skyriuje tik vienas pavyzdys – *Tarpùcių brastà* br. Tai sudėtinis kilmininkinis brastos vardas, kurio pirmasis démuo kilęs iš kaimo vardo *Tarpùciai* (ŠN), antrasis – topografinės reikšmės daiktavardis liet. *brastà* ‘negili upės vieta, per kur galima perbristi, pervažiuoti’.

1.3. Vandenvardžiai, kilę iš asmenvardžių ir apeliatyvinių asmenų pavadinimų

Marijampolės valsčiuje pastarųjų užrašyta 16. Keli iš jų priesagų *-in-*, *-yn-*, *-išk-* vediniai, kita dalis (apie du trečdaliai) – sudurtiniai vandenvardžiai, likę – sudėtiniai.

1.3.1. PRIESAGŲ VEDINIAI:

-in-: *Buož-iné* rst.: pvd. *Buožis* ar liet. *búožė* ‘<...> turtingas valstietis, kitų išnaudotojas’; *Žyd-ìnė* b., prd.: liet. *žýdas*, -é ‘žydų tautos žmogus’;

-yn-: *Medel-ýnė* prd.: pvd. *Medēlis*;

-išk-: *Mélnyk-iškė* kdr.: pvd. *Mélnykas*.

1.3.2. SUDURTINIAI VANDENVARDŽIAI (DŪRINIAI):

1.3.2.1. Antrasis sandas atsiradęs iš bendrinių žodžių, kaip antai: *balà*, *kálnas*, *upēlis*, *üpis* (geografinių nomenklatūrinių terminų): *Daūkš-ia-kalnis* b.: pvd. *Daukšys* ar pan.; *Kameňt-upis* upl.: avd. **Kamentas* ar pan., plg. pvd. *Kamentavičius*; *Kliūč-balė* b.: pvd. *Kliūčius*; *Puodž-iu-pelis* (< **Puodž-iu-upelis*) up. – gal sietina su liet. *puođžiūs* ‘puodų dirbėjas’ ar su *Puodžius* avd. (LHEŽ 268); *Ramōšk-a-balė* b.: pvd. *Ramōškà*; *Róž-balė* b.: pvd. *Róžas*; *Šáb-a-balė* b.: pvd. *Šábas*; *Žýd-balė* b.: liet. *žýdas*, -é ‘žydų tautybės žmogus’.

⁸ Dėl terminų vartojimo žr. p. 32.

1.3.2.2. Antrasis sandas – tikrinis žodis (upės vardas): *Žýd-šesupė* (|| *Įšgrauža*) prd.: liet. *žýdas*, -ė ‘žydų tautybės žmogus’ ir *Šešupė* up.

1.3.3. SUDÉTINIAI VANDENVARDŽIAI. Pirmasis vandenvardžio dėmuo – asmenvardžio kilminko forma, antrasis – bendrinis žodis (*brastà*, *plynè*): *Kriauciūno brastà* br.: pvd. *Kriauciūnas* ir liet. *brastà* ‘negili upės vieta, per kur galima perbristi, pervažiuoti’; *Puōdžiaus plynè* b.: pvd. *Puōdžius* ar liet. *puōdžius* ‘puodų dirbėjas’ ir liet. *plynè* ‘plyna vieta, lyguma’.

1.4. Galimi dvejopos kilmės vandenvardžiai

Šią grupę sudaro pora pavyzdžių: priesagos *-inė* vedinys *Šlek-inė* prd.: pvd. *Šlekys* arba sietina su liet. *šlēk* ‘šliurkš (kartojant nusakomas žliugsėjimas)’, plg. liet. *šlekéti*, *šlēka*, -ėjo ‘tekėti, sroventi’; dūrinx *Žýd-grabė* up., kurio pirmasis sandas greičiausiai kilęs iš liet. *žýdas* ‘žydų tautybės žmogus’, tačiau gali nieko bendra neturėti su šiuo etnonimu ir būti susijęs su žydėjimo, žiedų (gelių) ar pan. reikšmėmis’ (LHEŽ 401); antrasis sandas – iš bendrinio žodžio liet. *grabė* ‘griovys’.

1.5. Neaiškios kilmės vandenvardžiai

Užrašytas tik vienas *Kalavýnas* prd. – galbūt iš liet. **kalavynas*, plg. liet. **kalavijynas*, dar plg. liet. *kalavijas* ‘prie balų, ezerų, upių augantis augalas panašiai į kalaviją lapa; ajeras (*Acorus calamus*)’.

Atlikus trumpą Marijampolės apskrities Marijampolės valsčiaus vandenvardžių kilmės bei darybos apžvalgą, galima pateikti tam tikras išvadas (žr. 2 lentelę):

2 LENTELĖ. VANDENVARDŽIŲ KILMĖ IR DARYBA

Vandenvardžiai pagal kilmę	Vandenvardžiai pagal darybą					Iš viso	
	Pirminiai	Vėdiniai			Sudurtiniai (dūrinių)	Sudėtiniai	
		Galūnių	Priesagų	Priešdelių			
Iš bendrinių žodžių	9	4	20	–	13	4	50 (~71%)
Iš kitų vietovardžių	–	–	–	–	–	1	1 (~1,5%)
Iš asmenvardžių ir apeliatyvinių asmenų pavadinimų	–	–	5	–	9	2	16 (~23%)
Galimi dvejopos kilmės	–	–	1	–	1	–	2 (~3%)

2 LENTELĖS TĘSINYS

Vandenvardžiai pagal kilmę	Vandenvardžiai pagal darybą					Iš viso Sudėtiniai (dūriniai)	
	Pirminiai	Vediniai			Sudurtiniai (dūriniai)		
		Galūnių	Priesagų	Priešdelių			
Neaiškios kilmės	1	-	-	-	-	-	
Iš viso	10 (~14%)	4 (~6%)	26 (~37%)	-	23 (~33 %)	7 (~10%)	

Iš lentelės matyti, kad kalbamojे teritorijoje vyrauja iš bendrinių žodžių (apeliatyvinių leksemų) kilę vandenvardžiai, dažniausiai sudaromi su priesagomis ir sudūrimo būdu.

2. GYVENAMUJŲ VIETŲ VARDAI

Jų anketose užrašyta 73 (~15%).

2.1. Iš bendrinių žodžių (apeliatyvinių leksemų) kilę gyvenamujų vietų vardai

2.1.1. PIRMINIAI:

Nařtas k. (LDVN): liet. *nártas* ‘kampus, kertė, sąspara’; *Senóvē* sod.: liet. *senóvē* ‘seniai trėstas laukas’.

Pluralia tantum lytys: *Kazérmē* k. dalis: liet. **kazermē*, plg. liet. *kazármē* ‘kareivinės’; *Pabaigai* k. (MŠKČ): liet. *pabaigas* ‘gale esanti baigiamoji ko nors dalis’; *Pagiriai* k. dalis: liet. *pagirys* ‘girios pakraštys’; *Piliakalniai* k. (ŠN): liet. *piliakalnis*, *piliākalnis* ‘kalnas, kur stovi ar stovėjo pilis, pilies kalnas’.

2.1.2. PRIESAGŲ VEDINIAI:

-élis: *Tabūn-élis* k.: skol. *tabūnas* ‘pulkas, būrys’;

-iškiai: *Molýn-iškiai* k. dalis: liet. *molýnas* ‘molinga, molio žemė, dirva’; *Triob-iškiai* k. (Trkš): liet. *triobà* ‘gyvenamasis namas, pirkia’.

2.1.3. SUDURTINIAI GYVENAMUJŲ VIETŲ VARDAI (DŪRINIAI). Jų antrieji sandai yra iš bendrinių daiktavardžių *kálnas*, *laūkas*, *vietà*, pirmieji sandai – taip pat daiktavardžiai:

kalnas: *Čýk-a-kalnis* (|| *Bendoriai*) k.: liet. *čýkas* ‘baravykus seniau vadindavo čýkais’; *Dýb-a-kalnis* k. (Trkš): liet. *dýbà*, *dýbas* ‘kelio rodomas stulpas’;

laukas: *Výšn-ia-laukis* k. (PDVN): liet. *vyšnià* ‘erškėtinė šeimos vaismedis sultingomis, raudonomis su kauleliu uogomis (*Cerasus*)’;

vieta: *Būd-viečiai* k. (JRGŽ): liet. *būdà* ‘palapinė, pastogė, namelis (sargo, piemens ar kt.)’; *Svirn-a-viěčiai* of. (|| *Migliai*) k.: liet. *sviřnas* ‘trobesys, kur pilami grūdai’.

Užrašytas vienas vietovardis, kurio abu sandai yra slavizmai – *Star-a-polé* (|| *Marijampolē* of.) mst.; pirmasis sandas sietinas su lenk. *stary*, rus. *старый* ‘senas’, antrasis – su brus., rus. *nole*, lenk. *pole* ‘laukas’ (plg. Vanagas 1996: 146).

2.2. Iš kitų vietovardžių kilę gyvenamujų vietų vardai.

2.2.1. VEDINIAI:

2.2.1.1. Priesagos *-elai*: *Vart-ēliai* vs. (GRAŽ): *Vartaī* k. (RAS) (Razmukaitė 1991: 55).

2.2.1.2. Priešdélių (su lietuvišku (baltišku) *po-* ir slavišku *pod-*):

po-: *Pó-piliakalnis* k. (ŠN): *Piliakalnis* kln., plkln. (MRJ)⁹;

pod-: *Pod-katiliškiai* k. dalis: *Katiliškiai* k. (ŠN); *Pod-pakusinė* sod.: *Pakusinė* k. (ŠN).

2.3. Iš asmenvardžių ir apeliatyvinių asmenų pavadinimų kilę gyvenamujų vietų vardai

2.3.1. PIRMINIAI (*pluralia tantum* lytys): *Ašmonai* k.: avd. *Ašmonas*; *Bendorai* (|| *Čykakalnis*) k.: avd. *Beñdorius* ar pan. arba liet. *beñdorius* ‘kubilius’; *Domeikai* k. (ŠN): avd. **Domeikas* ar pan., plg. avd. *Domeikà*; *Griškai* k.: avd. **Griškas* ar pan., plg. pvd. *Griškà*; *Karužai* k. (ŠN): avd. **Karužas* ar pan., plg. pvd. *Karužà* arba liet. *karuža*, *karužas* ‘vaivada; prievaldas’; *Katiliai* k. dalis: avd. *Katilius* arba liet. *katilius* ‘katilių dirbėjas, taisytojas ar pardavėjas’; *Kižiai* k. (TRKŠ): avd. *Kižys* ar pan., plg. liet. *kižas* ‘žmogus, kuris pyksta dėl niekų’; *Kukliai* k. (LZD): avd. *Kùklis*, *Kuklýs* ar pan.; *Mikai* k. dalis: avd. *Mikas* ar pan.; *Mikuliai* gyv. vt.: avd. *Mikùlis* ar pan.; *Nemurai* (|| of. *Marciniškiai*) k. (ŠN): avd. *Némuras*; *Paršeliai* k. (ŠN): avd. *Paršélis* ar pan., plg. liet. *paršélis* prk. niek. apie nesubrendusį, jauną žmogų; *Pietariai* k. (TRKŠ): avd. *Pietaris* ar pan.; *Puskepuriai* k. (ŠN): avd. **Puskepuris* ar pan., plg. liet. *pùskepuré* ‘kepurė be pamušalo ir snapelio’¹⁰; *Sarakai* k. (ŠN): avd. **Sarakas* ar pan., plg. pvd. *Sarakà*, *Sarakáuskis*; *Skaisciūnai* k. (MŠKČ): avd. **Skaisciūnas*, plg. pvd. *Skaistýs*, dar plg. liet. *skaistūs*, -i ‘doras, tauras’; *Šeštoka* gelež. st. (ŠST): avd. *Šeštòkas* (Razmukaitė 1994a: 53; 1994b: 12); *Šunskai* mstl. (ŠN): avd. *Šùnskas* ar pan.; *Tursūciai* k. (ŠN): avd. **Tursutis* ar pan., plg. pvd. *Tùrsa*, *Tursus* arba liet. *tùrsa* ‘kas tursina, eina atkišes užpakalij (ppr. mažas ar storas žmogus); kas mègsta guléti’.

Kita vertus, kai kurie gyvenamujų vietų vardai, pvz.: *Domeikai* k. (ŠN), *Griškai* k., *Karužai* k. (ŠN), *Sarakai* k. (ŠN) gali būti traktuojami ir kaip galūnių vediniai, tiesiog atsiradę iš atitinkamų asmenvardžių *Domeikà*, *Griškà*, *Karužà*, *Sarakà*.

2.3.2. VEDINIAI:

Priesagų vediniai:

-*avas* (slav.): *Aleksandr-āvas* k. (TRKŠ): avd. *Aleksándra*, *Aleksándras* (Vanagas 1990: 382; Razmukaitė 1998: 61, 62–63);

-*iné*: *Babal-ìné* k. (PDVN): avd. **Babalis* ar pan., plg. pvd. *Babaliáuskas*, *Babaliaūskas*; *Gud-ìné* k. (TRKŠ): avd. *Gúdas* arba liet. *gùdas* ‘baltarusis (kartais lenkas ar rusas)’; *Mikal-ìné* dv.: avd. *Mìkalas* (Vanagas 1967: 111; Razmukaitė 1983: 148); *Radžiūn-ìné* (|| of. *Gùstabùdis*) k. (ŠN): avd. *Radžiūnas*;

⁹ Neatmestina kilmés iš liet. *piliakalnis* galimybė.

¹⁰ Dèl rekonstruoto etimono **Puskepuris* dar plg. prvd. *Pùskarininkis*, *Pùskepalis*, *Pùskunigis* (Butkus 1995: 360).

-ynė: *Abrom-ýnė* sod.: avd. *Abrōmas* (Razmukaitė 1983: 148; 1998: 65, 68); *Berlišk-ýnė* sod.: avd. **Berliškis* ar pan., plg. pvd. *Berlīckas*, dar plg. avd. *Antonius Berliž* 1729–1771 m. (IAK); *Bisk-ýnė* sod.: avd. *Biskis*, *Biskys* ar pan.; *Civinsk-ýnė* sod.: avd. *Civinskis* ar pan.; *Daugėl-ýnė* sod.: avd. *Daugéla* ar pan.; *Duobin-ýnė* vs.: avd. *Duōbinis* ar pan.; *Kail-ýnė* vs.: avd. *Kailius* ar pan. arba liet. *kailiūs* ‘kailių dirbėjas, kailiadirbys, odžius, odminys’; *Klein-ýnė* vs.: avd. *Kleinys* ar pan.; *Liauk-ýnė* sod.: avd. *Liáukas* ar pan.; *Mač-ýnė* vs.: avd. *Mačys* ar pan.; *Majausk-ýnė* sod.: avd. *Majáuskas* ar pan.; *Monič-ýnė* sod.: avd. *Mónika*, *Mónikas* ar pan.; *Palaik-ýnė* sod.: avd. *Palaikis* ar pan.; *Paskin-ýnė* sod.: avd. **Paskinis* ar pan., plg. pvd. *Paskà*, *Paskēvičius*, dar plg. lenk. pvd. *Paskiński* (SNP_{VII} 214); *Pečiul-ýnė* sod.: avd. *Pečiūlis* ar pan.;

-iškė(s): *Lýder-iškės* k. (TRKŠ): avd. *Lýderis* ar pan.; *Rūd-iškės* k. (ŠIL): avd. *Rūdė*, *Rúdis*, *Rūdys* (Vanagas 1996: 203); *Vekeriot-iškė* k. (ŠN): avd. *Vekeriotas* ar pan.;

-iškiai: *Bliūdž-iškiai* k. (ŠN): avd. *Bliūdžius* ar pan. arba liet. *bliūdžius* ‘bliūdų pardavėjas; bliūdų taisytojas’; *Marcin-iškiai* of. (|| *Nemurai*) k. (ŠN): avd. *Marcinas* ar pan.; *Medél-iškiai* k. (TRKŠ): avd. *Medélis* ar pan.

Šių vietovardžių priesagų paplitimas parodytas 3 lentelėje.

3 LENTELĖ. GYVENAMUJŲ VIETŲ VARDŲ PRIESAGOS

Priesagos		Kiekybinė išraiška	Procentinė išraiška
-avas (slav.)		1	4
-inė		4	15
-ynė		15	57
-išk-	-iškė(s)	3	12
	-iškiai	3	12

Iš lentelės matyti, kad dažniausia gyvenamujų vietų vardų lietuviška (baltiška) priesaga -ynė (apie 57% visų kalbamų priesaginių vietovardžių), o kitas priesagas pagal paplitimą būtų galima pateikti tokia tvarka: -inė (~15%), -iškė(s) (~12%), -iškiai (~12%), -avas (~4%).

2.3.3. SUDURTINIAI GYVENAMUJŲ VIETŲ VARDAI (DŪRINIAI). Šiame valsčiuje jų nėra daug. Fiksuotų dūrinių pirmieji sandai – iš asmenvardžių ir apeliatyvinio asmens pavadinimo; antrieji – iš apeliatyvinių leksemų *būdà*, *káimas*, *laūkas*, *polis*: *Gùst-a-būdis* of. (|| *Radžiūnинé*) k. (Šn): avd. *Gùstas* ar pan. ir liet. *būdà* ‘palapinė, pastogė, namelis (sargo, piemens ar kt.)’; *Karō-laukis* (< **Karol-laukis*) k.: avd. *Kārolis* ar pan. ir liet. *laūkas*; *Marijám-polé* gelež. st.; *Marijám-polé* of. (|| *Starapolé*) mst.: **Marijanpolé*, iš liet. *marijónas* ‘Marijos ordino vienuolis’ ir skol. *polis*, iš gr. *polis* ‘miestas, tvirtovė’ (Vanagas 1996: 144–145); *Zemk-a-kaimis* k. dalis: avd. **Zemka* ar pan., plg. pvd. *Zemkauskis*, dar plg. lenk. pvd. *Zemka* (SNP_X 480) ir liet. *káimas*.

2.3.4. SUDÉTINIS KILMININKINIS gyvenamosios vietas vardas Marijampolės valsčiuje užrašytas vienas: *Žilinskū Senýnē* sod.: avd. *Žilinskas*, *Žiliñskas* ir liet. *senýnē, plg. liet. *sēnas*, -à ‘jau kuris laikas esantis, seniai atsiradęs <...>’.

2.4. Galimi dvejopos kilmės gyvenamujų vietų vardai

Užrašyti keli priesagų *-in-* ir *-yn-* vediniai: *Diēl-inē* k. (ŠN) – galima būtų manyti, kad tai asmenvardinės kilmės vv. iš avd. **Dielis*, **Dielius* ar pan., plg. pvd. *Diēlininkas*; kita vertus, vv. gali būti iš liet. *dielē* ‘lenta’ arba *dielē* ‘krauju mintanti gėlųjų vandenų kirmėlė, siurbėlė (*Hirudo medicinalis*)’; *Gryb-inē* k. (ŠN) – gali būti iš avd. *Grýbas*, tačiau neatmestina ir iš liet. *grýbas* ‘glebus, minkštasis sporinis augalas; krembllys’ kilmės galimybė; *Sidabr-ÿnē* vs.: avd. *Sidabra*, *Sidabras* ir pan. arba iš liet. *sidābras* ‘brangusis, nerūdijantis baltas metalas’.

Žemiau pateikiama lentelė, rodanti Marijampolės valsčiaus gyvenamujų vietų vardų darybos būdų ir kilmės polinkius (žr. 4 lentelę).

4 LENTELĖ. GYVENAMUJŲ VIETŲ VARDŲ DARYBOS BŪDAI IR KILMĖ

Gyvenamujų vietų vardai pagal kilmę	Gyvenamujų vietų vardai pagal darybą						Iš viso	
	Pirminiai	Vediniai			Sudurtiniai (dūriniai)	Sudėtiniai		
		Galūnių	Priesagų	Priešdélių				
Iš bendrinių žodžių	6	–	3	–	6	–	15 (~21%)	
Iš kitų vietovardžių	–	–	1	3	–	–	4 (~5%)	
Iš asmenvardinių ir apeliatyvinų asmenų pavadinimų	19	–	26	–	5	1	51 (~70%)	
Galimi dvejopos kilmės	–	–	3	–	–	–	3 (~4%)	
Iš viso	25 (~34%)	–	33 (~45%)	3 (~4%)	11 (~15%)	1 (~1%)	73	

Taigi šiame valsčiuje vyrauja asmenvardinės kilmės priesaginės darybos gyvenamujų vietų vardai, nors gana gausu ir pirminių (ypač daugiskaitinės raiškos) vietovardžių.

3. ŽEMĖVARDŽIAI

Anketose jų užrašyta 345 (~71%).

3.1. Iš bendrinių žodžių (apeliatyvinių leksemų) kilę žemėvardžiai

3.1.1. PIRMINIAI: *Akulioriai* pv.: skol. *akuliōriai* ‘akiniai’; *Álksna* dr.: liet. *álksna* ‘alksninė priaugusis vieta, alksnynas’; *Alksnýnas* pv.: liet. *alksnýnas* ‘alksninė miškas, alksnystė’; *Apskritainé* pv.: liet. *apskrītainiš*, -ė ‘pailgai apskritas; apvalus’; *Aukštójii* dr.: liet. *aukštójii*, plg. liet. *áukštás*, -à ‘turintis didelį aukštij, didelį mastą nuo apačios į viršų’; *Bedrúské* ar., pv.: liet. *bedrúskis*, -é ‘be druskos’; *Blusýné* drb. ž.: liet. *blusýné* ‘prasta vieta, žemė’; *Cigánska* b.: liet. **cigánska*, plg. lenk. *cygański* (WSPR 114), brus. *у́бъ-зански* (SBM 862) ‘čigonų’; *Degimas* b., pv.: liet. *degimas* ‘išdegusi vieta (pieva, pelkė, miškas), degesė’; *Draustiné* pv.: liet. *draustiné* ‘kurį laiką draudžiama ganyti pieva’; *Dubiójii* pv.: liet. *dubiójii*, plg. liet. *dubùs*, -i ‘idubės, iduobtas, gilus; duobėtas, duburiotas’; *Dūburýs* ar., dr.; *Duburýs* || *Dūburys* pv.: liet. *duburýs*, *dūburýs* ‘idubimas žemėje, duobė, dauba’; *Dubùsis* pv.: liet. *dubùsis*, plg. liet. *dubùs*, -i ‘idubės, iduobtas, gilus; duobėtas, duburiotas’; *Duobé* kp.: liet. *duobé* ‘iškasta ar šiaip idubusi vieta žemėje; kapas’; *Dzelkà* l. dalis : **dzelka* ar pan., plg. lenk. *działka* (Vaitkevičiutė 1979: 109) ‘sklypas’; *Epušótas* pv.: liet. *epušótas* ‘epušių miškas, epušynas’; *Gařgždas* dr.: liet. *gařgždas* ‘dirva su žvirgždo podirviu’; *Giraíté* gn., mš.: liet. *giraíté* ‘miškelis’; *Gražióji* pv.: liet. *gražióji*, plg. liet. *gražùs*, -i ‘riebus, tarpus, vešlus’; *Gruíné* pv.: liet. *gruínē* ‘plika, netikusi pieva’; *Ilgóji* pv.: liet. *ilgóji*, plg. liet. *ilgas*, -à ‘kas tėsiasi į ilgumą, tolį (erdvęje)’; *İsdaga* (|| *İsdaginé*) pv.: liet. *ışdaga* ‘išdegusi ar saulės išdeginta vieta pievoje, miške, durpyne; degimas’; *İsgrauža* (|| *Žyđšešupé*) pv.: liet. *ışgrauža* ‘vandens išgraužta vieta’; *İsmata* dr., drb. ž.: liet. *ışmata* ‘nederlinga žemė lauke (nesėjama, neariamama); bendras kaimo žemės plotas’; *Kaktà* dr.: liet. *kaktà* ‘veido dalis viršum akių’; *Kalkýnè* kln.: liet. *kalkýnè* ‘vieta, kur yra daug kalkinių akmenų; kalkėta vieta’; *Karklýnè* pv.: liet. *karklýnè* ‘vieta, priaugusি karklų’; *Káulinyčia* pv.: liet. *káulinyčia* ‘vieta, kur kaulai sudėti’; *Kelmýnè* pv.: liet. *kelmýnè* ‘vieta, kur nupjovus medžius palikta daug kelmų’; *Kepùré* pv.: liet. *kepùré* ‘kuokštasis’; *Kükis* pv.: liet. *kükis* ‘kablys, vąšas’; *Kupstýnè* drp., pv.: liet. *kupstýnè* ‘kupstuota vieta, pieva’; *Liepýnas* aukšt.: liet. *liepýnas* ‘liepomis apaugusis vieta’; *Lügas* vt.: liet. *lúgas*, *lúgas* ‘upės užliejama dubi vieta’; *Márgas* l.: liet. *márgas* ‘žemės matas’; *Nadáuka* dr.; *Nadáukos* (t. *Nada'vkos*) drb. ž.: skol. **nadáuka*, plg. lenk. *naddawka*, *naddawki* ‘tai, kas duota virš nurodytos normos’ (SJP_{III} 34); *Opatkà* dr.: **opatkà*, plg. lenk. *opatka* ‘karpažolių šeimos augalas (Euforbia mirsinites)’ (SJP_{III} 791); *Pálios* dr.: liet. *pálios* ‘užakusių ezerų vietoje didelės pelkės, tyrumai’; *Papartýnas* dr.: liet. *papartýnas* ‘vieta, kur auga paparčiai’; *Piliakanlis* dr., kln., plkln.; *Piliäkalnis* (|| *Maskoliäkalnis*) kln.: liet. *piliakanlis*, *piliäkalnis* ‘kalnas, kur stovi ar stovėjo pilis, pilies kalnas’; *Plynìà* pv.: liet. *plynià* ‘plyna vieta, lyguma’; *Prúdas* lm., pv.: *prúdas* ‘tvenkinys’; *Pùsiné* pv.: liet. *pùsinis*, -ė ‘apimantis pusę’; *Rávas* ar.: *rávas* ‘grivovys’; *Salà* ar., pv.: liet. *salà* ‘ariamos žemės, dirvos plotelis tarp pievų’, dar plg. liet. *saloj* ‘atkampiai, sunkiai prieinami’; *Sénkelis* kl.: liet. *sénkelis* ‘senas kelias’; *Senóvè* dr., pv.: liet. *senóvè* ‘seniai tręstas laukas’; *Skeršakelis* kl.: liet. *skeršakelis* ‘kelias, einantis skersai laukų, dirvų’; *Slabadà* lg.: **slabada*, plg. lenk. *sloboda* ‘maža gyvenama kaimo vietovė <...>’ (SJP_{VI} 209); *Sodýba* ar., dr., pv.: liet. *sodýba* ‘vieta, kurioje buvo trobos, sodybietė’; *Šaltínis* pv.: liet. *šaltínis* ‘iš žemės tekanti vandens versmė’; *Šilaíné* dr.: liet. *šilaíné* ‘smiltinga, leng-

va žemė, šilažemis'; **Taukiójis** pv.: liet. *taukióji*, plg. liet. *taukùs*, -i ‘vešlus, tarpus’; **Vengelnicà** dr., drp.: **vengelnica*, plg. lenk. *węgielnica* ‘anglinė’ (WSPR 1136); **Zagáinikas** mš., pv.: **zagainikas*, plg. lenk. *zagajnik* ‘giraitė, miškelis’ (WSPR 1239); **Žařdis** gn.: liet. *žařdis* ‘ilga kartis’; **Žiōgis** pv.: liet. *žiōgis* ‘liūnas, klampynė upės ar ezero pakraštyje’.

Prie šios grupės būtų galima priskirti ir daugiskaitinius (vadinamuosius *pluralia tantum*) žemės paviršiaus objektų vardus: **Atséliai** ar.: liet. *atsélýs* ‘dirva, kurioje buvo vasarojus ir tais pačiais metais sėjami žieminiai javai arba kurioje sėjami tie patys javai ar daržovės paeiliui dvejus ar daugiau metų’; **Brökai** dr.: liet. *brökas* ‘burokas’; **Degímai** d., pv.; **Degímai** (|| *Pabalai*) pv.: liet. *degimas* ‘išdegusi vieta (pieva, pelkė, miškas), degesė’; **Dūburiai** pv.: liet. *dūburys* ‘jdubimas žemėje, duobė, dauba’; **Duōbés** s.: liet. *duobē* ‘iškasta ar šiaip jdubusi vieta žemėje’; **Kapináitès** kp.; **Kapináitės** (|| *Prancūzkapinés*) l.: liet. *kapináitės* ‘kaimo kapinės; kapeliai’; **Kāpinés** kp., krnt.: liet. *kāpinés* ‘numirėlių laidojimo vieta, kapai’; **Líepos** pkrt.: liet. *līepa* ‘karpytais lapais medis medingais žiedais ir plačiu vainiku (*Tilia*)’; **Magýlos** dr., kp.: skol. *magýlos* ‘kapinės (ppr. žydu)’; **Pabalai** (|| *Degímai*) pv.: liet. *pabalys* ‘pieva (ppr. nuganya, nušienauta); pievos kraštas prie dirvos’; **Paklanai** pv.: skol. *pākla-nas, paklānas* ‘dovana, įteikiama rodant, norint išsigyti palankumą, išsiteikti’; **Rūdos** (|| *Šaltiniai*) pv.: liet. *rūdà* ‘gamtinė mineralinė medžiaga, iš kurios gaunami metalai’; **Šaltiniai** (|| *Rūdos*) pv.: liet. *šaltinis* ‘iš žemės tekanti vandens versmė’; **Užgrabi-ai** drp., gn.: liet. *uzgrabis* ‘uzgriovis’; **Varýklos** kl.: liet. *varyklà* ‘kelias, kuriuo gyvuliai varomi į ganyklą, genesys’; **Viganés** pv.: **vigané*, plg. lenk. *wygon* ‘vieta, kur ganosi banda, ganykla’ (WSPR 1146); **Zascenkos** pv.: **zascenka*, plg. lenk. *zaścianki* ‘vieta už sienos’ (SJP_{VIII} 303).

3.1.2. VEDINIAI:

3.1.2.1. Galūnės -é vediniai: **Dúb-é** pv.: liet. *dúbai* ‘palaida ruda žemė’, dar plg. liet. *dúbai* ‘kapai’; **Rùd-é** dr.: liet. *rùdas*, -à ‘tamsiai geltonas’.

3.1.2.2. Priesagų vediniai:

-aitė: **Bal-áitė** pv.: liet. *balà* ‘klanas, valka’; **Plyn-áité** drp.: liet. *plýné, plynià* ‘plyna vieta, lyguma’;

-aitis: **Kampin-áitis** pv.: liet. *kampinìs*, -é ‘kraštas, šalis; pusė’;

-elé(s): **Buiz-élè** pv.: liet. *buizà, buizé, buizē* ‘didelė purvynė, makalynė, pamurys’; **Daub-élè** pv.: liet. *daubà* ‘slénys, klonis, griova’; **Kalv-élè** ar.: liet. *kalvà* ‘pakili vieta, nedidelis kalnelis’; **Rùd-élè** pv.; **Rùd-élës** pv.: liet. *rùdà, rùdë* ‘žemė su rūdos prie-maiša’;

-elis, -elai: **Lauk-élis** dr.: liet. *laūkas* ‘dirbama žemė, paselių plotas’; **Marg-éliai** dr.: liet. *márgas* ‘žemės matas’;

-élis: **Alksnyn-élis** dr., pv.: liet. *alksnýnas* ‘alksnį miškas, alksnytė; **Apatk-élis** pv.: **apatkas*, plg. lenk. *opatек, opatka, opatki* ‘karpažolių šeimos augalas (*Euforbia mir-sinities*)’ (SJP_{III} 791); **Vidgir-élis** pv.: liet. *vidgiris, vidgirys* ‘girios vidurys’;

-ienė: **Kùl-iené** (t. *Kùljie'né*) dr.: liet. *kùlē* ‘javų grybas, parazitas, paverčiantis grūdus juoda mase (*Ustilago*)’ arba liet. *kulē* ‘javų kùlimas; kùlimo metas’;

-ynas: **Totork-ýnas** pv.: liet. *totorkà, totôrké* ‘balinis ajeras (*Acorus calamus*)’;

-inė: **Blus-inė** pv.: liet. *blusà* ‘parazitinis šokuojantis vabzdelis (*Pulex irritans*)’; **Dilgél-inė** pv.: liet. *dilgélē* ‘žolinis augalas, kurio stiebas ir lapai su dilginančiais plaukeliais (*Urtica*)’; **Dilg-inė** pv.: liet. *dilgé*, *dilgē* ‘dilgélē’; **Išdag-inė** (|| *Įsdaga*) pv.: liet. *įsdaga* ‘išdegusi ar saulės išdeginta vieta pievoje, miške, durpyne; degimas’; **Kam̄p-inė** mš., pv.: liet. *kāmpas* ‘kraštas, šalis; pusė’; **Kast-inė** d.: liet. *kāstas*, -à, plg. liet. *kāsti*, *kāsa*, *kāsē* ‘kapstyti; rausti; daryti duobę, griovį’; **Maišyt-inė** pv.: liet. *maišýtas*, -a, plg. liet. *maišyti*, *maišo*, *maišē* ‘jauti, netvarką daryti; kliudytis, trukdyti’; **Plik-inė** pv.: liet. *pliké* ‘tuščia, neapaugusi vieta’; **Saul-inė** pv.: liet. *saulē* ‘to dangua kūno spinduliai, šviesa, atokaita’; **Vogt-inė** pv.: liet. *vōgtas*, -à, plg. liet. *vōgti*, *vāgia*, *vōgē* ‘be leidimo, neteisėtai (ppr. slapta) ką nors (svetimo) imti ar jėga grobtis’; **Zolyn-inė** l.: liet. *žolýnas* ‘bet koks žolinis (augantis ar skintas) augalas; piktžolė’; **Žuv-inė** krnt.: liet. *žuvis* ‘stuburinis vandens gyvūnas, kvėpuojantis žiaunomis ir judantis pelekais (*Piscis*)’;

-inis: **Kamp-inis** dr., pv.: liet. *kāmpas* ‘kraštas, šalis; pusė’; **Karčem-inis** drb. ž.: skol. *karčemà*, *karčema* ‘smuklė’;

-ynė: **Barsuk-ÿnė** pv.: liet. *barsùkas* ‘plėšrus žvérėlis šiurkščiais plaukais (*Ursus meles*)’; **Dzindr-ÿnė** dr.: liet. *dzìndra* ‘sukietėjės daiktas’; **Lenkt-ÿnė** l. dalis: liet. *leñktas*, -à ‘lanko formos’, plg. liet. *leñkti*, -ia, -é ‘daryti ką lanko formos, riesti’; **Pakul-ÿnė** dr.: liet. *päkulos* ‘nušukuotų linų ar kanapių pluoštai; pašukos, nuošukos’; **Pemp-ÿnė** dr., pv.: liet. *pémpé* ‘nedidelis sėjikų šeimos pelkių paukštis (*Vanellus vanellus*)’; **Žalt-ÿnė** pv.: liet. *žaltys* ‘nenuodingas į gyvatę panašus roplys (*Natrix*)’;

-iškis: **Lazdyn-iškis** pv.: liet. *lazdýnas* ‘krūmas ar medis, ant kurio auga riešutai (*Corylus avellana*)’; **Septyniók-iškis** drp.: liet. **septyniókas*, plg. liet. *dvejókas*, -a ‘dvejopas, toks ir toks’, liet. *trejókas*, -a ‘kuris trijų rūšių’; **Žasl-iškis** klv.: liet. *žaslai* ‘žabtai’;

-ka (slav.): **Alej-kà** tk.: skol. *aléja*, *aléjà* ‘takas parke arba sode’;

-lé: **Durp-lé** (|| *Durpabalé*) pv. – sietina su liet. *durpti*, -sta, -o ‘gaišti’, plg. liet. *dùrpé*, *dùrpés* ‘susigulėjusios ir apanglėjusios pelkių augalų liekanos’;

-(i)ukas, *-(i)ukai*: **Alksnyn-ùkas** mš.: liet. *alksnýnas* ‘alksninių miškas, alksnytė’; **Kakl-ùkas** pv.: liet. *käklas* ‘kūno dalis, jungianti galvą su liemeniu; kas panašu į kaklą (kokio daikto dalis)’; **Lap-ùkai** pv.: liet. *lāpas* ‘augalo kvépavimo organas, dažniausiai plonos žalios plokštelių pavidalo (folium)’; **Šanč-iùkai** kln.: liet. *šañčius* ‘žeminių pylimas; pylimas, žymintis ribą tarp laukų, miškų’; **Taks-ùkas** pv. – sietina su liet. *takséti*, *taksi*, -éjo ‘tvaskęti, plakti’;

-(i)uké(s): **Aps-ùkés** gn., pv. – sietina su **apsis* ar pan., plg. pr. *abse* ‘epušė, drebulė’ (Mažiulis 1988: 42); **Smalin-iùké** pv.: liet. *smalìnė* ‘duobė smalai degti, degutinė’;

-uté: **Duob-ùtė** pv.: liet. *duobé* ‘iškasta ar šiaip įdubusi vieta žemėje’; **Lank-ùtė** dr., pv.: liet. *lankà* ‘didelė lygi pieva, dažniausiai prie upės, potvynio metu užliejama vandens’; **Plyn-ùtė** pv.: liet. *plýné* ‘pelkė, raistas’.

Žemiau pateikiama žemės paviršiaus objektų darybinių priesagų paplitimo lentelė (žr. 5 lentelę):

5 LENTELĖ. IŠ APELIATYVŲ KILUSIŲ ŽEMĖVARDŽIŲ PRIESAGOS

Žemėvardžiai			
Priesagos	Kiekybinė išraiška	Procentinė išraiška	
1. Lietuviškos (baltiškos)			
-ait-	-aitė	2	4
	-aitis	1	2
-el-	-elė(s)	5	9
	-elis, -elai	2	4
	-élis	4	7
	-ienė	1	2
-yn-	-ynas	1	2
	-ynė	7	12
-in-	-inė	13	23
	-inis	3	5
	-iškis	3	5
	-lė	1	2
-(i)uk-	-(i)ukas, -(i)ukai	5	9
	-(i)uké(s)	3	5
	-utė	4	7
Iš viso		55	98
2. Slaviška			
	-ka (slav.)	1	2
Iš viso		1	2

Iš lentelės matyti, kad labiausiai paplitusi Marijampolės valsčiuje yra priesaga *-inė* – su ja sudaryta apie 23 proc. vedinių. Antroje vietoje pagal paplitimą *-ynė* (~12%), toliau: *-(i)ukas, -(i)ukai, -elė(s)* (~9%); *-élis, -utė* (~7%); *-inis, -iškis, -(i)uké(s)* (~5%); *-aitė, -elis, -elai* (~4%); *-aitis, -ienė, -ynas, -lė* (~2%). Su slaviška priesaga *-ka* sudaryta apie 2 proc. vedinių.

3.1.3. SUDURTINIAI ŽEMĖVARDŽIAI:

3.1.3.1. Antrieji šių vietovardžių sandai yra iš apeliatyvų – geografinių nomenklatūrinių terminų (*balà, ēžeras, girià, kálnas, píeva*) ir kitų objektų pavadinimų (*būdà, daržas, kirtis, márgas, vietà*):

balà: Alksn-ia-balé pv.: liet. *alksnis* ‘beržinių šeimos medis (*Alnus*)’; *Dulk-ia-balé* pv.: liet. *dulké* ‘labai smulkus krislelis, dalelytė, nuotrupa’, plg. liet. *dulkéti, dulkā (-éja), -éjo* ‘kilti, darytis dulkėms’; *Dùrp-a-balé* (|| *Dùrplé*) pv.: liet. *dúrpa, dùrpé, dùrpés* ‘susigulėjusios ir apanglėjusios pelkių augalų liekanos’; *Gáis-balés* drb. ž.: liet. **gaišas ar pan.*, plg. liet. *gaišti, gaišta, gaišo* ‘nykti, dingti, prapulti’; *Gal-ù-balís* drp., pv.: liet. *gálas* ‘mažas kokio daikto gabalas’; *Garn-ā-balé* pv.: liet. *garnys* ‘gužas, gužutis, garnys, starkus, busilas, didutis (*Ciconia*)’; *Karkl-a-balé* pv.: liet. *kaiklas* ‘gluosnių šeimos medis ar krūmas (*Salix cinerea*)’; *Karós-balé* pv.: liet. *karōsas* ‘kaulingoji atvirapūslė karpinių (*Cyprinidae*) šeimos žuvis’; *Kiaūl-ia-balé* pv.: liet. *kiaūlė* ‘naminis gyvulys, auginamas mésai, riebalams (*Sus domesticus*)’; *Kuñp-a-balé* pv.: liet. *kuñpas, -à* ‘su iškilimu, kauburiu, nelygumu’, plg. liet. *kuñpti, -sta, -o* ‘darytis pilnam, pampti’; *Málk-a-balé* pv.: liet. *málkos* ‘supjaustyti ir suskaldytu medžių pagaliai kurui’; *Mùrg-a-balé* pv.: liet. *mùrgas* ‘žemės matas’; *Peléd-balé* drp., pv.: liet. *peléda* ‘plėšrus didelėmis akimis nakties paukštis (*Strix*)’; *Prūd-balé* pv.: liet. *prūdas* ‘tvenkinys’; *Saús-balé* pv.: liet. *saúsas, -à* ‘be drégmës, be vandens, nesušlapęs, išdžiūvęs’; *Spárd-a-balé* pv. – sietina su liet. *spárdyti, -o, -é* ‘judinti kojas, kepestuoti, kebernotis, kabaruotis’; *Stadál-balé* pv.: liet. *stadałé* ‘daugiametis dekoratyvinis krūmas arba medis (*Cornus*)’; *Šaltin-balé* pv.: liet. *šaltinis* ‘iš žemės tekanti vandens versmė’; *Šun-ia-balé* pv.: liet. *šuō, šuñs* ‘naminis gyvulys, laikomas namams saugoti, medžioklei ir kt.’; *Tarp-ù-balai* pv.: liet. *tárpas* ‘daiktus skirianti erdvę, vieta’; *Trák-a-balé* pv.: liet. *trákas* ‘aukšta, sausa pieva, apaugusi retais krūmais bei medžiais, miško aikštelė; pieva, kur yra beržų’; *Varl-ia-balé* pv.: liet. *varlē* ‘varliagyvių klasės gyvūnas su ilgomis užpakalinėmis kojomis (*Rana*)’;

būdà ‘palapinė, pastogė, namelis (sargo, piemens ar kt.)’: *Pakūč-būdis* pv.: skol. *pākūcia, pakūčià* ‘trobos kampas, kuriame stovi stabas’;

daržas ‘žemės sklypas prie sodybos daržovėms’: *Karčem-daržis* dr., drž.: skol. *karčemà, karčema* ‘smuklė’;

ēžeras: *Ākl-a-žeris* (< *Ākl-a-ežeris) pv.: liet. *āklas, -à* ‘tamsus; uždaras, aklinas’;

girià ‘didelis miškas’: *Saús-giria* mš.: liet. *saúsas, -à* ‘be drégmës, be vandens, nesušlapęs, išdžiūvęs’; *Tarþ-giris* pv.: liet. *tárpas* ‘daiktus skirianti erdvę, vieta’;

kálnas: *Barabón-kalnis* kln.: skol. *barabónas* ‘būgnas’; *Barsù-kalnis* (< *Barsuk-kalnis) kln.: liet. *barsukas* ‘plėšrus žvérėlis šiurkščiais plaukais; opšrus (*Ursus meles*)’; *Raudón-kalnis* ar., kln.: liet. *raudónas, -a* ‘rusvas į rausvumą’; *Špic-ā-kalnis* aukšt.: skol. *špicas* ‘smailusis galas, smaigalys’; *Žvýr-ia-kalnis* dr.: liet. *žvýras* ‘smėlio, žvirgždo ir gargždo mišinys’;

kirtis ‘ijkirtimo žymė, rantas; vienu dalgio smūgiu nupjaunamas plotas’: *Šikn-a-kirtis* krnt. *dalis* : liet. *šiknà* ‘užpakalis, sédynė’;

márgas ‘žemės matas’: *Bùl-ia-margis* dr.: liet. *bùlius* ‘veislinis jautis’; *Lauk-margis* pv.: liet. *laūkas* ‘lygi be medžių vieta; dirbama žemė, paselių plotas’;

píeva: *Blùs-a-pievé* pv.: liet. *blusà* ‘parazitinis šokujantis vabzdelis (*Pulex irritans*)’; *Čyk-ā-pievé* pv.: liet. *čýkas* ‘baravykus seniai vadindavo čykais’; *Ilg-a-pievé* pv.: liet. *ilgas*, -à ‘kas tēsiasi į ilgumą, tolį (erdvėje)’; *Jáuc-ia-pievé* pv.: liet. *jáučias, jáutis* ‘naminis gyvulys, karvės patinas’; *Plyt-ā-pievé* pv.: liet. *plytà* ‘keturkampis degtas molio lūistelis statybai’; *Šùn-pievé* pv.: liet. *šuō, šuñs* ‘naminis gyvulys, laikomas namams saugoti, medžioklei ir kt.’; *Vist-a-pievé* pv.: liet. *vištà* ‘naminis paukštis, laikomas kiaušiniams ir mésai (*Gallina*)’;

vietà ‘plotas, erdvė, kurioje kas yra ar vyksta’: *Bravor-vieté* dr.: skol. *bravoras* ‘spiritu varykla ar alaus darykla’; *Šiür-vietis* pv. – sietina su liet. *šiūrti, šiūra, šiūro* ‘plikti’.

Žemiau pateikiama antrųjų sandų paplitimo lentelė (žr. 6 lentelę):

6 LENTELĖ. IS APELIATYVU KILUSIU ŽEMĖVARDŽIŲ ANTRIEJI SANDAI

Antrieji sandai	Kiekybinié	Procentiné
	išraiška	išraiška
-bal-	24	49
-būd-	1	2
-darž-	2	4
-ežer-	1	2
-gir-	2	4
-kaln-	6	13
-kirt-	1	2
-marg-	2	4
-piev-	7	15
-viet-	2	4

Kaip rodo tyrimo rezultatai, daugiausia dūriņi antrajame sande turi leksemą *balà* (~49%), žymiai mažiau *píeva* (~15%) ir *kálnas* (~13%). Kitos leksemos labai retos.

3.1.3.2. Antrasis sandas – tikrinis žodis (upės vardas): *Sén-šešupis* dr., pv.: liet. *sēnas*, -à ‘jau kuris laikas esantis, seniai atsiradęs <...>’ ir *Šešupé* up.

3.1.4. SUDÉTINIAI ŽEMĖVARDŽIAI. Pagal pirmajį dėmenį jie skirtini į kilmininkinius ir kvalifikacinius (plg. Vanagas 1970: 25, 258, 273). Šie gali būti skiriami į metaforinius ir topografinius (dėl terminų žr. Savukynas 1963: 237).

3.1.4.1. Kilmininkiniai:

3.1.4.1.1. Metaforiniai kilmininkiniai: *Āšarų kelēlis* kl.: liet. *āšara, āšaros* ‘tyras, skaidrus akių liaukų skystis’ ir liet. *kelēlis*, plg. liet. *kēlias* ‘žemės ruožas, kuriuo einama, važiuojama’. Kaip matyti iš užrašymo, pirmasis dėmuo eina nederinamuju pažyminiu, o antrasis – perkeltine reikšme vartojamo apeliatyvo vardininkas.

3.1.4.1.2. Topografiniai kilmininkiniai: *Ievū kálnas* pkrt.: liet. *iēvos*, plg. liet. *ievā* ‘medis, žydintis baltais kvepiančiais žiedais (*Prunus padus*)’ ir liet. *kálnas*; *Kapinių salà* s.: liet. *kápinės* ‘numirėlių laidojimo vieta, kapai’ ir liet. *salà* ‘iš visų pusų vandens apsuptas sausumos plotas’; *Karčemōs daržas* dr.: skol. *karčemà* ‘smuklė’ ir liet. *daržas* ‘žemės sklypas prie sodybos daržovėms’; *Lýdimo lankà* pv.: liet. *lýdimas* ‘iškirstas ar išdegintas plotas miške, kirtimas, skynimas’ ir liet. *lankà* ‘didelė lygi pieva, dažniausiai prie upės, potvynio metu užliejama vandens’; *Plytñycios kálnas* kln.: skol. *plytñycia* ‘plytų gamyklą’ ir liet. *kálnas*; *Vidùkaimio kápines* kp.: liet. **vidùkaimis* ‘kaimo vidurys’, plg. liet. *vidùs* ‘vidinė ertmė, plotas, vidinė dalis, pusė’ ir liet. *káimas*, dar plg. liet. *vidùpievis* ‘pievos vidurys’. Pastarieji užrašymai rodo, kad vienų vietovardžių pirmasis dėmuo – apeliatyvo kilmininkas, nusakantis kokią vietos ypatybę: *ievū*, *vidùkaimio*, kitų – turintis lokalinę reikšmę: *kapinių*, *karčemōs*, *lýdimo*, *plytñycios*. Visų užrašytų sudėtinį vietovardžių antriejį dėmenys – dažniausiai geografiniai nomenklatūriniai terminai (*kálnas*, *kapináties*, *kápines*, *lankà*, *píeva*, *salà* ir pan.) bei kiti pavadinimai.

3.1.4.2. Kvalifikaciniai žemėvardžiai: *Ilgosios píevos* pv.: liet. *ilgosios*, plg. liet. *ilgas*, -à ‘kas tēsiasi į ilgumą, tolį (erdvėje)’ ir liet. *píevos*, plg. liet. *píeva*; *Naūjos kápines* kp.: liet. *naūjas*, -à ‘neseniai atsiradęs <...>’ ir liet. *kápines*; *Sénos kapináties* kp.: liet. *sénas*, -à ‘jau kuris laikas esantis, seniai atsiradęs <...>’ ir liet. *kapináties*, plg. liet. *kápines*.

3.2. Iš kitų vietovardžių kilę žemėvardžiai

3.2.1. PIRMINIS: *Skriaudùtis* pv.: *Skriaudùtis* (|| *Skriaudutēlis*) up.

3.2.2. PRIESAGOS -inė VEDINYS: *Balsup-ìnė* drb. ž.: *Bálsupiai* k. (MŠKČ).

3.2.3. SUDURTINIS ŽEMĖVARDIS: *Nařt-kelis* vškl.: *Nařtas* k. (LDVN) ir liet. *kēlias* ‘žemės ruožas, kuriuo einama, važiuojama’.

3.2.4. SUDÉTINIAI ŽEMĖS PAVIRŠIAUS OBJEKTŲ VARDAI. Visi užrašytieji – vietovardiniai (topografiniai) kilmininkiniai su antruoju dėmeniu topografinės reikšmės daiktavarðžiu: *Nemurū smiltyné* l., lg.: *Nemuraī* k. ir liet. *smiltyné* ‘vieta, kur daug smilčių, smėlynas’; *Pempýnės kelēlis* (|| *Pìmpiakelis*) kl.: *Pempýnė* pv. ir liet. *kelēlis*, plg. liet. *kēlias* ‘žemės ruožas, kuriuo einama, važiuojama’; *Raūsvés píeva* drb. ž., pv.: *Raūsvé* up. (Gž) ir liet. *píeva*; *Šimýnės kelēlis* kl.: *Šimýnė* vs. ir lirt. *kelēlis*, plg. liet. *kēlias*; *Tarpùcių kapináties* kp.: *Tarpùčiai* k. (Šn) ir liet. *kapináties*, plg. liet. *kápines*.

3.3. Iš asmenvardžių ir apeliatyvinių asmenų pavadinimų kilę žemėvardžiai.

3.3.1. PIRMINIAI: *Čigánka* d.: skol. *čigánka* ‘čigonė; prk. apie suktą moterį’.

3.3.2. VEDINIAI. Priesagų:

-auka (slav.): *Dambr-áuka* dr.: avd. **Dambra* ar pan., plg. pvd. *Dambráuskas*;

-ynas: *Rusl-ýnas* kln.: pvd. *Ruslys*;

-inė: *Abrom-ìnė* drb. ž.: avd. *Abrómas*; *Arminait-ìnė* drb. ž.: pvd. *Armináitis*; *Bender-ìnė* pv.: pvd. *Beñderis*; *Bielsk-ìnė* pv.: pvd. *Bíelskis*; *Boguš-ìnė* drb. ž.: pvd. *Bògušas* ar

pan.; *Buož-iné* pv.: pvd. *Búožis* ar liet. *búožė* ‘<...> turtinges valstietis, kitų išnaudotojas’; *Degut-iné* pv.: pvd. *Degūtis* ar liet. *degūtis*, -ė ‘kas degutą dega, juo verčiasi’; *Didval-iné* drb. ž.: pvd. *Didvalis*; *Gavén-iné* drb. ž.: pvd. *Gavénas*; *Gram-iné* drb. ž.: pvd. *Grámas*; *Kélert-iné* drb. ž.: pvd. *Kélertas*; *Lasavič-iné* drb. ž.: pvd. *Lasavičius*; *Miliauck-iné* drb. ž.: pvd. *Miliáuckas*, *Miliaückas*; *Petrus-íné* drb.: pvd. *Petruskà*; *Raduš-íné* drb. ž.: pvd. *Radùšis*; *Senk-íné* ar.: pvd. *Señkus*; *Tad-íné* pv.: v. *Tādas*, plg. pvd. *Tadáuskas*; *Žyd-íné* pv.: liet. *žýdas*, -ė ‘žydų tautybės žmogus’; *Žitk-íné* drb.: pvd. *Žítkus*; -yne: *Abrom-ýnē* (|| *Žydyňé*) l.: avd. *Abrómas*; *Antan-ýnē* dr.: v. *Antānas*; *Baltrukon-ýnē* ar., drb. ž.: pvd. *Balrukónis*; *Bučinsk-ýnē* drb. ž.: pvd. *Bučinskas* ar pan.; *Girait-ýnē* dr., pv.: pvd. *Giraitis*; *Grin-ýnē* pv.: pvd. *Grinius*; *Gvazdik-ýnē* ar., drb. ž.: pvd. *Gvazdi-ka*; *Janulait-ýnē* drb. ž.: pvd. *Januláitis*; *Jaudeg-ýnē* ar.: pvd. *Jáudegis*; *Jer-ýnē* dr.: pvd. *Jerýs*; *Jurgel-ýnē* dr.: pvd. *Juřgelis* ar pan.; *Jusel-ýnē* drb. ž.: pvd. *Juselis*; *Katil-ýnē* dr., pv.: pvd. *Katílius* ar liet. *katílius* ‘katilų dirbėjas, taisytojas ar pardavėjas’; *Kibiz-ýnē* pv.: avd. **Kibiza* ar pan., plg. liet. *kibyza* ‘liesas, aukštas žmogus; stypla’; *Mauš-ýnē* pv.: avd. **Mauša* ar pan., plg. avd. *Woiciech Mauszas* 1662 m. (IAK), dar plg. prvd. *Mauša*, *Maūšas*, *Maūšius* (Butkus 1995: 304); *Miliausk-ýnē* drb. ž.: pvd. *Miliáuskas*, *Miliauskas*; *Minuk-ýnē* dr.: avd. **Minukas*, plg. pvd. *Miníukas*; *Mokol-ýnē* drb. ž.: pvd. *Mōkola*; *Oliadrisk-ýnē* pv.: avd. **Oliadriskis*, plg. pvd. *Ölis* ir liet. *drískis*, -ė; *drískius*, -ė ‘sudriskės’; *Ol-ýnē* dr., pv.: pvd. *Ölis*; *Paliok-ýnē* drb. ž.: pvd. *Paliökas*; *Plečkait-ýnē* drb. ž.: pvd. *Plečkáitis*; *Raul-ýnē* sklp.: pavd. *Raūlas*; *Silvestr-ýnē* dr., pv.: v. *Silvèstras*, *Sil-vestras*; *Skink-ýnē* drb. ž.: pvd. *Skiňkis*, *Skinkys*; *Smalensk-ýnē* drb. ž.: pvd. *Smalénskas*; *Tamoš-ýnē* l.: avd. *Tamošius*; *Virbick-ýnē* drb. ž.: pvd. *Virbickas*; *Žyd-ýnē* (|| *Abromýnē*) l.: liet. *žýdas*, -ė ‘žydų tautybės žmogus’;

-iškė(s): *Āšmon-iškė* dr.: pvd. *Āšmona*, *Āšmonas*; *Barbén-iškė* drb. ž.: avd. **Barbénas*, plg. pvd. *Barbénka*, dar plg. lenk. pvd. *Barba*, *Barbas* (SNP₁ 171, 172); *Kaž-iškė* l.: pvd. *Kažys*; *Mélnyk-iškė* ar.: pvd. *Mélnykas*; *Žil-iškė* pv.: pvd. *Žilis*, *Žilius* ar pan.;

-iškis: *Bób-iškis* pv.: pvd. *Bóbis* ar pan. arba liet. *bóba* ‘ištekėjusi moteris; sena moteris, senė’; *Malv-iškis* pv.: avd. **Malvis* ar pan., plg. avd. *Brasowa Malwiene* 1673 m. (IAK); dar plg. lenk. pvd. *Malwa* (SNP_{VI} 159); *Mañvil-iškis* pv.: pvd. *Mañvila*, *Mañ-vilas*; *Paulel-iškis* pv.: avd. **Paulelis*, plg. v. *Paūlius*, pvd. *Paulevičius*; *Šiaučiūk-iškis* pv.: pvd. *Šiaučiūkas* ar liet. *šiaučiūkas* ‘batsiuvio sūnus’.

Iš kitų vietovardžių kilusių žemėvardžių priesagų paplitimą žr. 7 lentelėje.

7 LENTELĖ. IŠ KITŲ VIETOVARDŽIŲ KILUSIŲ ŽEMĖVARDŽIŲ PRIESAGOS

Žemėvardžiai		
Priesagos	Kiekybinė išraiška	Procentinė išraiška
-auka (slav.)	1	1,5
-ynas	1	1,5
-inė	19	29

7 LENTELĖS TEŠINYS

		<i>Žemėvardžiai</i>	
<i>Priesagos</i>		<i>Kiekybinė išraiška</i>	<i>Procentinė išraiška</i>
	<i>-ynė</i>	35	53
<i>-išk</i>	<i>-iškė(s)</i>	5	7,5
	<i>-iškis</i>	5	7,5
Iš viso		66	98,5

Iš lentelės matyti, kad daugiausiai vedinių sudaroma su priesaga *-ynė* (~53%), mažiau: *-inė* (~29%), *-iškė(s)*, *-iškis* (~7,5%). Kitos priesagos mažai paplitusios (po ~1,5%).

3.3.3. SUDURTINIAI ŽEMĖVARDŽIAI (DŪRINIAI):

3.3.3.1. Antrieji sandai iš apeliatyvų – geografinių nomenklatūrinių terminų (*balà, kálnas, kēlias, laūkas, píeva, salà, ûpis*) ir kitų objektų pavadinimų (*dařzas, kāpinès, lankà, márgas*):

balà: Brazak-balé pv.: avd. *Brazakas ar pan., plg. lenk. pvd. *Brazek* (SNP_I 472); *Daūkš-ia-balé* pv.: pvd. *Daukšys*; *Nemûr-balé* pv.: pvd. *Némura, Némuras*; *Prancūz-balé* pv.: liet. *prancūzas*, -é ‘prancūzų tautos žmogus’; *Prús-balé* pv.: pvd. *Prúisas* arba liet. *prúisas*, -é ‘buvusios Rytų Prūsijos, Klaipėdos krašto gyventojas, vokietis; liuteronas’; *Ramošk-a-balé* drp.: pvd. *Ramoškà*; *Skerdž-ia-balé* pv.: liet. *skeřdžius* ‘vyriausių piemuo, bandos prižiūrėtojas, kerdžius’; *Šab-a-balé* pv.: pvd. *Šábas*; *Šik-a-balé* pv.: pvd. *Šíkas*;

dařzas: Kálv-ia-daržis drž.: pvd. *Kálvis* ar liet. *kálvis* ‘kas verčiasi metalo kalimo amatu’; *Saldùk-daržis* ž.: pvd. *Saldūkas*;

kálnas: Bliuž-ia-kalnis kln.: pvd. *Bliūdžius* ar liet. *bliūdžius* ‘bliūdų pardavėjas; bliūdų taisytojas’; *Gudāč-kalnis* kly.: avd. **Gudačius* ar pan., plg. pvd. *Gudačevskis*, dar plg. lenk. pvd. *Gudacz* (SNP_{III} 577); *Kedž-ia-kalnis* kln.: pvd. *Kedýs* ar pan. arba liet. *kedýs* ‘mažo ūgio žmogus’; *Páuž-ia-kalnis* kln.: pvd. *Páuža, Paužà*; *Ramošk-a-kalnis* kln.: pvd. *Ramoškà*; *Raūl-ia-kalnis* kln.: avd. *Raūlas*;

kāpinès: Prancūz-kapinès (|| *Kapináites*) l.: liet. *prancūzas*, -é ‘prancūzų tautos žmogus’; *Žýd-kapinès* kp.: liet. *žýdas*, -é ‘žydų tautybės žmogus’;

kēlias: Pímp-ia-kelis (|| *Pempynės kelēlis*) kl.: pvd. *Pímpé*; *Raūl-a-kelis* kl.: avd. *Raūlas*; *Šikùč-kelis* kl.: pvd. *Šikučius, Šikutis*;

lankà ‘didelė lygi pieva, dažniausiai prie upės, potvynio metu užliejama vandens’: *Žýd-lanké* pv.: liet. *žýdas*, -é ‘žydų tautybės žmogus’;

laūkas: Gudýn-lauké pv.: pvd. *Gudýnas*;

márgas: Kazùk-margis ar.: avd. **Kazukas* ar pan., plg. pvd. *Kazukáitis*, dar plg. avd. *Shymon Kazukas* 1816 m. (IAK);

píeva: Dumč-ia-pievé pv.: pvd. *Dumčius* ar liet. *dumčius* ‘galvočius, patarėjas; žymus viršininkas, prievalzdas’; *Meřg-a-pievé* pv.: liet. *mergà* ‘suaugusi netekėjusi moteris, mergina’; *Šemš-ia-pievé* pv.: pvd. *Šemšys*; *Žýd-pievé* pv.: liet. *žýdas*, -é ‘žydų tautybės žmogus’;

salà ‘iš visų pusią vandens apsuotas sausumos plotas’: *Biēl-salè* s.: pvd. *Bielýs* ar pan.; *ùpis: Kameñt-upis* pv.: avd. **Kamentas* ar pan., plg. pvd. *Kamentavičius*.

Žemėvardžių antrųjų sandų paplitimas parodytas 8 lentelėje.

8 LENTELĖ. IŠ KITŲ VIETOVARDŽIŲ KILUSIŲ ŽEMĖVARDŽIŲ ANTRIEJI

SANDAI

Antrieji sandai	Kiekybinė išraiška	Procentinė išraiška
-bal-	9	29
-darž-	2	6
-kaln-	6	19
-kapin-	2	6
-kel-	3	10
-lank-	1	3
-lauk-	1	3
-marg-	1	3
-piev-	4	13
-sal-	1	3
-up-	1	3

Lentelės duomenys rodo, kad daugiausia dūrių antrajame dėmenyje turi leksemas *balà* (~29%), *kálnas* (~19%) ir *píeva* (~13%). Retesnės leksemos *kélias* (~10%), *dařzas* ir *kápinés* (~6%), pavienės – *lankà*, *laūkas*, *márgas*, *salà*, *ùpis*.

3.3.3.2. Antrasis sandas – tikrinis žodis (upės vardas): *Žýd-šešupé* (|| *Íšgrauža*) pv.: liet. *žýdas*, -é ‘žydų tautybės žmogus’ ir *Šešupé* up.

3.3.4. SUDÉTINIAI ŽEMĖVARDŽIAI. Visi užrašytieji – kilmininkiniai: *Brùndzų giráité* grv.: avd. *Brùndza* ir liet. *giráité*, plg. liet. *girià*; *Evangéliku kapai* kp.: liet. *evangélikai*, plg. liet. *evangélikas*, -é ‘protestantas’ ir liet. *kapai*; *Kálvio dařzas* dr.: liet. *kálvis* ‘kas verčiasi metalo kalimo amatu’ ir liet. *dařzas* ‘žemės sklypas prie sodybos daržovéms’; *Marijónų kapai* kp.: liet. *marijónai*, plg. liet. *marijónas* ‘Marijos ordino vienuolis’ ir liet. *kapai*; *Stačiātikių kapai* kp.: liet. *stačiātikiai*, plg. liet. *stačiātikis*, -é ‘kas išpažista

stačiatikybę’ ir liet. *kapaī*; **Žuvėlės pieva** pv.: pvd. *Žuvelė*, *Žuvėlis* ir liet. *pieva*. Visi pateikti vietovardžiai turi posesyvinę reikšmę.

3.4. Galimi dvejopos kilmės žemėvardžiai

Keliais atvejais buvo sunku nustatyti, ar vietovardžiai susidarę iš augalų, paukščių ir kitų gyvūnų pavadinimų, geobotaninių terminų ar pan. kilusių asmenvardžių, ar iš apeliatyvų – augalų pavadinimų ar kitų bendriniių žodžių. Darybos požiūriu tai vediniai bei dūriniai.

3.4.1. PRIESAGŲ VEDINIAI:

-inė: **Baland-inė** pv.: pvd. *Balañdis* ar liet. *balañdis* ‘toks paukštis, karvelis; laukinis karvelis (*Columba*)’; **Mešk-inė** pv.: pvd. *Meškà*, *Mēškis* arba liet. *meškà* ‘lokys’; liet. *mēškis*, *mēškis* ‘lokys, meška (patinas); riebus apystambis kumeliukas’; **Padaž-inė** pv.: liet. *pādažas* ‘valgio dažinys, mirkalas’ arba iš liet. *padažinis*, -ė ‘kaip padažas, skystas’; **Ser-inė** pv.: pvd. *Šerýs* arba liet. *šerýs* ‘prasta, kiesta žolė’; kita vertus, neatmestina kilmės galimybę iš liet. *šeriniš*, -ė ‘šiurkštus, kietas kaip šeriai’; **Vanag-inė** pv.: pvd. *Vānagas* arba liet. *vānagas* ‘vanagų pošeimio rūšis, plėšrus paukštis trumpu lenktu snapu ir aštriais nagais’;

-iškė: **Katar-iškė** dr., pv.: avd. **Katara* ar pan., plg. pvd. *Katárskis*, dar plg. avd. *Stanislaw Katarunes* 1638 m. (IAK) arba skol. *katara* ‘būda, palapinė’; **Šaln-iškė** pv.: pvd. *Šalnà* arba liet. *šalnà* ‘šarma, šerkšnas’;

-iškis: **Brid-iškis** drp., pv.: avd. **Bridys* ar pan., plg. pvd. *Brīdžius*, arba liet. *bridà* ‘brydė; šlapumas, purvas’; **Kanap-iškis** pv.: pvd. *Kanāpis* arba liet. *kanāpē*, *kanāpis* ‘kultūrinis augalas, iš jo stiebo gaunamas pluoštas, o iš sėklų spaudžiamas aliejus; to augalo sėkla, grūdas (*Cannabis sativa*)’.

3.4.2. SUDURTINIAI (DŪRINIAI):

balà: **Strādz-ia-balé** drp.: pvd. *Strāzdas* arba liet. *strāzdas* ‘giesmininkų šeimos paukštis (*Turdus*)’; **Šárk-a-balé** pv.: pvd. *Šárka* arba liet. *šárka* ‘varnų šeimos paukštis su baltomis plunksnomis sparnuose (*Pica pica*)’; **Šlek-balé** pv.: pvd. *Šlekýs* arba sietina su liet. *šlèk* ‘šliurkš (kartojant nusakomas žliugsėjimas)’, plg. liet. *šlekéti*, *šlēka*, -ėjo ‘tekéti, sroventi’; **Vanag-balé** pv.: pvd. *Vānagas* arba liet. *vānagas* ‘vanagų pošeimio rūšis, plėšrus paukštis trumpu lenktu snapu ir aštriais nagais’;

būdà: **Žebr-ā-būdis** pv.: pvd. *Žebrýs* ar pan. arba liet. *žēbras*, -à ‘taškuotas, margas’;

pieva: **Galín-pievė** pv.: pvd. *Galiniš* arba liet. *galiniš*, -ė ‘daikto kraštine dalis (pradžia, pabaiga)’, plg. liet. *gālas* ‘kraštas, sieną; riba’.

3.5. Neaiškios kilmės žemėvardžiai

Užrašyta keletas neaiškios kilmės bei darybos vietovardžių, dėl kurių galima spėlioti: **Drapiev-iškis** pv. – galbūt priesagos -išk- vedinys, kurio kamienas **Drapiev-** (< **Drap-piev-*) sietinas su pvd. *Drapà*, *Drapas* ar pan., ir liet. *pieva*; **Grainės** dr. – galėtų būti susijęs su skol. **grainé* ar pan., plg. vok. *greinen* ‘verkšlenti, bėdoti, dejuoti’ (Križi-

nauskas 1992: 450); *Šilam-balė* pv. – greičiausiai anketose užrašyta netiksli pievos vardo lytis; sudėtinio vietovardžio pirmojo sando *šilam-* leksemos atitikmenų rasti nepavyko, bet manant, kad dėl priebalsių supanašėjimo *šilam-* atsirado iš *šilan-*, tai pastarasis sandas galėtų būti asmenvardinės kilmės, atsiradęs iš avd. **Šilan*as ar pan., plg. pvd. *Šilanskas*, *Šilanskis*.

Žemiau pateikiamoje lentelėje matyti, kokios kilmės įvairių kitų žemės paviršiaus objektų vardai vyrauja Marijampolės valsčiuje ir koks darybos būdas yra dažniausias. Duomenys pateikiami skaičiais ir procentais (žr. 9 lentelę).

9 LENTELĖ. ŽEMĖVARDŽIŲ DARYBOS BŪDAI IR KILMĖ

Žemėvardžiai pagal kilmę	Žemėvardžiai pagal darybą					Iš viso	
	Pirminiai	Vediniai			Sudurtiniai (dūriniai)		
		Galinių	Priesagų	Priešdelių			
Iš bendrinių žodžių	91	2	55	–	50	11 (~61%)	
Iš kitų vietovardžių	1	–	1	–	1	7 (~3%)	
Iš asmenvardžių ir apeliatyviniai asmenų pavadinimų	1	–	66	–	32	6 (~30%)	
Galimi dvejopos kilmės	–	–	11	–	6	– (~5%)	
Neaiškios kilmės	1	–	1	–	1	– (~1%)	
Iš viso	94 (~27%)	2 (~1%)	134 (~39%)	–	90 (~26%)	24 (~7%)	
						345	

Tyrimų rezultatai rodo, kad šiame valsčiuje daugiausia užrašyta smulkuių žemės paviršiaus objektų vardų, kilusių iš bendrinių žodžių, perpus mažiau iš asmenvardžių ir apeliatyviniai asmenų pavadinimų; dažniausias jų darybos būdas – priesagų vediniai.

4. IŠVADOS

Atlikus Marijampolės valsčiaus visų trijų vietovardžių sluoksnį (vandenvardžių, gyvenamujų vietų vardų, žemėvardžių) darybinę bei kilmės analizę, galima teigti, kad vietovardžių sluoksniai yra skirtiniai, saviti, tačiau turi ir panašumų. Todėl galima daryti tokias išvadas:

4.1. Daryba

4.1.1. Vietovardžių darybos tyrimai rodo, kad daugiau yra antrinių vietovardžių (jų skaičius svyruoja nuo 66% gyvenamujų vietų vardų sluoksnyje iki 86% vandenvardžių sluoksnyje). Pirminiai vietovardžiai būdingesni gyvenamujų vietų vardų sluoksniniui (jie sudaro apie trečdalį šių vietovardžių – 34%; žemėvardžių sluoksnyje jų yra 27%, vandenvardžių – 14%).

4.1.2. Iš antrinių vietovardžių visuose sluoksniuose gausiausia yra priesaginių vedinių grupė. Daugiausia priesaginių vedinių yra gyvenamujų vietų vardų (~45%), mažiausiai – vandenvardžių sluoksnyje (~37%).

4.1.3. Sudūrimo būdu padaryti vietovardžiai yra būdingesni vandenvardžiams (~33%) ir žemėvardžiam (~26%); sudėtiniai vietovardžiai, kurių atitinkamuose sluoksniuose nėra gausu, dažnesni vandenvardžių sluoksnyje (~10%).

4.1.4. Visuose vietovardžių sluoksniuose mažiausiai yra galūnių ir priešdélių vedinių. Galūnių vedinių vandenvardžių sluoksnyje ~6%, priešdélių vedinių – tik ~4% gyvenamujų vietų vardų sluoksnyje.

4.2. Kilmė

4.2.1. Pagal kilmę daugiausia vietovardžių yra kilę iš bendrinių žodžių (apeliatyvų): vandenvardžių ~71% ir žemėvardžių ~61%.

4.2.2. Gyvenamujų vietų vardų sluoksnyje vyrauja iš asmenvardžių bei apeliatyvinių asmenų pavadinimų kilę vietovardžiai (~70%). Šis pamatas būdingas ir žemėvardžiam (~30%), ir vandenvardžiam (~23%).

LOKALIZACIJOS NUORODŲ SUTRUMPINIMAI

GRAŽ – Gražiskiai (Vilkaviškio r.)

GŽ – Gižai (Vilkaviškio r.)

JRGŽ – Jürgežeriai (Marijampolės r.)

LDVN – Liudvinavas (Marijampolės r.)

LZD – Lazdijai

MRJ – Marijampolė

MŠKČ – Meškučiai (Marijampolės r.)

PDVN – Padovinys (Marijampolės r.)

PRN – Prienai

RAS – Rasiai (Vilkaviškio r.)

ŠAUK – Šaukėnai (Keleivių r.)

ŠIL – Šilavotas (Prienų r.)

ŠN – Šunskai (Marijampolės r.)

ŠŠT – Šeštakai (Lazdijų r.)

TRKŠ – Trakiškiai (Marijampolės r.)

VG – Vaičiūnai (Keleivių r.)

KITI SUTRUMPINIMAI

- ar. – arimas, ariama žemė
 aukšt. – aukštuma
 b. – bala
 brus. – baltarusių
 d. – duobė
 dr. – dirva
 drb. ž. – dirbama žemė
 drp. – durpynas
 drž. – daržas
 dv. – dvaras
 gyv. vt. – gyvenamoji vieta
 gelež. st. – geležinkelio stotis
 gn. – ganykla
 grv. – griovys
 k. – kaimas
 k. dalis – kaimo dalis
 kdr. – kūdra
 kl. – kelias
 kln. – kalnas
 klv. – kalva
 kp. – kapai
 krnt. – krantas
 l. – laukas
 lat. – latvių
 l. dalis – lauko dalis
 lenk. – lenkų
 lg. – lyguma
 liet. – lietuvių
 lm. – loma
 mst. – miestas
 mstl. – miestelis
 mš. – miškas
 niek. – niekinamasis, niekinamai
 of. – oficialus, oficialiai
 plg. – palygink
 plk. – pelkė
 plkln. – piliakalnis
 pkrt. – pakrantė
 pr. – prūsus
 prd. – prūdas
 prk. – perkeltine reikšme
 ppr. – paprastai
 pv. – pieva
 rus. – rusų
 s. – sala
 slav. – slavų
 sklp. – sklypas (žemės sklypas)
 sod. – sodyba
 šlt. – šaltinis
 tk. – takas
 tv. – tvenkinys
 upl. – upelis
 up. vaga – upės vaga

vok. – vokiečių
 vs. – viensėdis
 vškl. – vieškelis
 vt. – vieta
 ž. – žemė

ŠALTINIŲ SUTRUMPINIMAI

- ATSŽ – *Lietuvos TSR administracinių teritorinių suskirstymo žinynas 1–2*, Vilnius, 1974, 1976.
- IAK – LKI Vardyno skyriaus istorinių asmenvardžių kartoteka
- LHEŽ – 1981: *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*, VANAGAS, A. red., Vilnius: Mokslas, 1981.
- LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas 1–20*, Vilnius, 1956–2002.
- LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas 1–2*, VANAGAS, A. red., Vilnius: Mokslas.
- SBM – *Слоўнік беларускай мовы*, Мінск: Выдавецтва „Беларуская Савецкая Энцыклапедыя“ імя Петруся Броўкі, 1987.
- SJP – *Slownik języka polskiego 1–8*, Warszawa, 1902–1927.
- SNP – *Slownik nazwisk współczesnie w Polsce używanych 1–10*, wydał K. RYMut, Kraków: Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, 1992–1994.
- VŽ – *Vietovardžių žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- WSPR – *Wielki słownik polsko-rosyjski*, Warszawa–Moskwa: Wiedza Powszechna, Sowietskaja Encyklopedia, 1967.

LITERATŪRA

- ALMINAUSKIS, K. 1934: *Instrukcija Lietuvos žemės valdymui surašyti*, Klaipėda: Rytas.
- BILKIS, L. 1997: Lietuvių helonimai: termino teikimas, sąvoka, vieta toponiminėje sistemoje. *Lituanistica* 1 (29), 35–57.
- BILKIS, L. 1998: *Lietuvių priesaginės darybos helonimai*. Daktaro disertacija, Vilnius.
- BILKIS, L. 1999: Lietuvių priesaginiai deminutiviniai helonimai. *Acta Linguistica Lithuanica* 41, 51–95.
- BUTKUS, 1995: *Lietuvių pravardės*, Kaunas: Aesti.
- JONIKAS, P. 1968/1990: Asmenvardžiai ir vietovardžiai, *Lietuvių enciklopedija* 15, Boston: Lietuvių enciklopedijų leidykla. Perleista: Vilnius: Lietuvos enciklopedijų redakcija, 1990.
- KRIŽINAUSKAS, J. 1992: *Vokiečių–lietuvių kalbų žodynas 1*, Vilnius: Mokslas.
- KUZAVINIS, K., SAVUKYNAS, B. 1997: *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslas.
- MAŽIULIS, V. 1988: *Prūsų kalbos etimologijos žodynas 1*, Vilnius: Mokslas.
- MICKIENĖ, I. 2001: *Telšių rajono toponimų daryba*. Daktaro disertacija, Kaunas.
- RAZMUKAITĖ, M. 1983: Asmenvardiniai priesaginės darybos Lietuvos TSR oikonimai. *Lietuvos TSR mokslo akademijos darbai*. A ser. 2 (83), 146–153.
- RAZMUKAITĖ, M. 1991: Lietuvos oikonimai, išvesti iš kitų oikonimų. *Lituanistica* 2 (6), 53–60.
- RAZMUKAITĖ, M. 1994a: Klaipėdos krašto oikonimija. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 31, 152–162.
- RAZMUKAITĖ, M. 1994b: Šeštokař ar Šeštōkai? *Gimtoji kalba* 7, 12–13.
- RAZMUKAITĖ, M. 1998: Lietuvos priesaginiai oikonimai. Daktaro disertacija, Vilnius.
- RAZMUKAITĖ, M. 2001a: Gyvenamujų vietų vardai. *Lygumai. Stačiūnai*. Vilnius: Versmė, 589–593.
- RAZMUKAITĖ, M. 2001b: Raguvos apylinkių gyvenamujų vietų vardai. *Raguva*. Vilnius: Versmė, 788–792.
- RAZMUKAITĖ, M. 2001c: Gyvenamujų vietų vardai. *Veliuona*. Vilnius: Versmė, 589–593.

- RAZMUKAITĖ, M. 2002: Viduklės apylinkių vardynas. *Viduklė*. Kaunas: Simono Stanevičiaus bendrija, 1062– 1071.
- RAZMUKAITĖ, M. 2003: Seredžiaus apylinkių gyvenamųjų vietų vardai. *Seredžius*. Vilnius: Versmė, 929–931.
- RAZMUKAITĖ, M. 2004: Kvėdarnos apylinkių gyvenamųjų vietų vardai (kilmė ir daryba). *Kvėdarna*. Vilnius: Versmė, 865–869.
- SAVUKYNAS, B. 1960: Ežerų vardai. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 3, 219–226.
- SAVUKYNAS, B. 1963: Kilmininkiniai lietuvių vietvardžiai. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 6, 235–246.
- VAITKEVIČIŪTĖ, V. 1979: *Lenku–lietuvių kalbų žodynas*, Vilnius: Mokslo.
- VANAGAS, A. 1967: Lietuvos gyvenamųjų vietų vardai, kilę iš vienaskaitos asmenvardžio. *Baltistica* 3 (1), 111–116.
- VANAGAS, A. 1970: *Lietuvos TSR hidronimų daryba*, Vilnius: Mintis.
- VANAGAS, A. 1975: Vietvardžių norminimas. *Kalbos kultūra* 28, 48–57.
- VANAGAS, A. 1980: K. Büga – lietuvių onomastikos pradininkas. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 20, 7–35.
- VANAGAS, A. 1990: Ойконимы Литвы с суффиксами славянского происхождения -ava, -avas.
- M. Kondratuk, red., *Balto-słowiańskie związki językowe*. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 381–388.
- VANAGAS, A. 1991a: Vietvardžių norminimo principai. *Gimtoji kalba* 4, 11–14.
- VANAGAS, A. 1991b: Vietvardžių norminimo principai (2). *Gimtoji kalba* 5, 4–7.
- VANAGAS, A. 1996: *Lietuvos miestų vardai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. Vilnius: Mokslo.

Dalia Sviderskiienė
 Lietuvių kalbos institutas
 P. Vileišio g. 5, 10308 Vilnius, Lietuva
 dalia_sviderskiene@lki.lt

Gauta 2004 09 14